RAZVOJNI PROGRAM PODEŽELJA ZA OBČINE ILIRSKA BISTRICA, PIVKA IN POSTOJNA ZA OBDOBJE 2007-2013

September 2006

Naročniki:	**Občine Ilirska Bistrica, Pivka in Postojna**
Sofinancer:	**Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano**
Predmet:	**RAZVOJNI PROGRAM PODEŽELJA ZA OBČINE ILIRSKA BISTRICA, PIVKA IN POSTOJNA ZA OBDOBJE 2007-2013**
Izdelovalec:	**OPEN DOOR Iris Suban s.p.** **Zanj: IRIS SUBAN , vodja projekta,** univ.dipl. ekonomist **Sodelavci priprave dokumenta:** Irena Velikonja, univ.dipl. etn., VOI d.o.o Valteo Palčič, dipl.org.dela, PORTOLAN Valteo Palčič s.p. Jana Beguš, dipl.org.turizma Simon Korenjak, študent - grafično oblikovanje brošure in e-novic **Sodelavci pri projektu :** Tine Murn, besedila brošure Tomaž Penko, fotografije Valter Biščak, oblikovanje in ažuriranje spletnih strani Mag.Zdenka Žakelj , univerzitetna diplomirana sociologinja
Drugi sodelujoči :	**Predstavniki občin:** Nevenka Tomšič, vodja Programskega odbora (PO) in predstavnica nosilne občine Ilirska Bistrica Neža Dekleva, članica PO in predstavnica občine Pivka Martina Kosič Barone, članica PO in predstavnica občine Postojna **Predstavniki Koordinacijskega odbora:** Nevenka Tomšič, predsednica KO Neža Dekleva, članica KO in predstavnica občine Pivka Martina Kosič Barone, članica KO in predstavnica občine Postojna Darja Zadnik, KGZS Rafaela Žejn, KGZS Ema Zadel, KGZS Milenko Oblak, Kmetija Kozlek Katja Buda, RRA Notransko –kraške regije Gregor Mihelčič, Kmetija Mihelčič
Lektoriranje:	**Irena Velikonja**
Oblikovanje:	**Simon Korenjak, Valteo Palčič, Iris Suban**
Datum:	**September 2006**

VSEBINA

I. STRATEŠKI DEL RAZVOJNEGA PROGRAMA PODEŽELJA				Stran
0.			**UVOD**	**7**
	0.1		**Izhodišča strateškega in izvedbenega dela RPP**	**7**
1.			**ANALIZA STANJA PROJEKTNEGA OBMOČJA IZ VIDIKA PREDNOSTI IN POMANKLJIVOSTI**	**10**
	1.1.		**ŽIVLJENJSKI IN NASELITVENI PROSTOR**	**10**
		1.1.1.	Naravno-geografski položaj območja	10
		1.1.2.	Geološke, klimatske , pedološke in hidrološke značilnosti	11
		1.1.3.	Rastlinstvo in živalstvo	13
		1.1.4.	Urbanistične in arhitekturne posebnosti	14
		1.1.5.	Infrastruktura	16
		1.1.6.	Urejanje prostora	19
	1.2.		**DRUŽBENI IN KULTURNI PROSTOR**	**20**
		1.2.1.	Glavne demografske značilnosti območja	**20**
		1.2.2.	Izobrazbena struktura prebivalstva, znanja in spretnosti ljudi	22
		1.2.3.	Šolstvo	24
		1.2.4.	Društvena dejavnost	25
		1.2.5.	Kulturna dogajanja in prireditve	25
		1.2.6.	Zdravstvo, sociala in kakovost življenja	26
		1.2.7.	Identiteta in podoba območja	27
	1.3.		**DELOVNI PROSTOR**	**28**
		1.3.1.	Kratek pregled zgodovinskega razvoja območja z upoštevanjem izkušenj, tradicije in priložnosti	28
		1.3.2.	Kmetijstvo , dopolnilne dejavnosti na podeželju	28
		1.3.3.	Gospodarstvo in druge nekmetijske (podjetniške) dejavnosti na podeželju, pomembne za razvoj območja/podeželja	34
2.			**ANALIZA PREDNOSTI, SLABOSTI, PRILOŽNOSTI IN NEVARNOSTI PO POSAMEZNIH PROSTORIH NA PROJEKTNEM OBMOČJU**	**41**
	2.1.		**ŽIVLJENJSKO-NASELITVENI PROSTOR**	**41**
	2.2.		**DRUŽBENO-KULTURNI PROSTOR**	**42**
	2.3.		**DELOVNI PROSTOR**	**43**
3.			**DOPOLNITEV PREGLEDA ŽE IZVEDBENIH PROJEKTOV CRPOV IN DRUGIH RAZVOJNO USMERJENIH PROGRAMOV IN PROJEKTOV V TEKU**	**45**
4			**RAZVOJNA VIZIJA IN RAZVOJNI KONCEPT**	**49**
	4.1.		**RAZVOJNA VIZIJA IN RAZVOJNI KONCEPT– Naša prihodnost v obdobju 2007-2013**	**49**
	4.2.		**Opredelitev tržnega produkta**	**49**
	4.3.		**Strateški cilji**	**49**
5			**RAZVOJNE PRIORITETE**	**51**
	5.1.		**KRATKA PREDSTAVITEV RAZVOJNIH PRIORITET**	**51**

II. IZVEDBENI DEL RAZVOJNEGA PROGRAMA PODEŽELJA			Stran
6.0.		**OPREDELITEV PROJEKTOV**	**53**
6.1.		**Odprtost dokumenta**	**53**
6.2.		**STRUKTURA IZVEDBENEGA DELA**	**53**
	6.2.1.	**Program: ORGANIZIRANOST ZA RAZVOJ PODEŽELJA**	**57**
	6.2.1.1.	Vzpostavitev LAS	**58**
	6.2.1.2.	Podpore delovanju in projektom LAS	**59**
	6.2.1.3.	Spodbujanje in usposobitev prebivalstva ter partnerjev LAS za aktivno izvajanje lokalnih razvojnih strategij	**60**
	6.2.2.	**Program: IDENTITETA, SKUPNO TRŽENJE IN PROMOCIJA PODEŽELJA**	**62**
	6.2.2.1.	Povečanje prepoznavnosti območja	**62**
	6.2.2.2.	Skupno trženje z uporabo novih znanj, izkušenj in tehnologij	**69**
	6.2.3.	**Program: TURIZEM**	**72**
	6.2.3.1.	Povečanje raznovrstnosti in kakovosti turistične ponudbe in ureditev tematskih poti	**73**
	6.2.3.2.	Turistična infrastruktura	**79**
	6.2.3.3.	Marketing in upravljanje turistične destinacije	**82**
	6.2.4.	**Program: KMETIJSTVO IN DOPOLNILNE DEJAVNOSTI**	**85**
	6.2.4.1.	Konkurenčnost kmetijstva in gozdarstva	**85**
	6.2.4.2.	Ohranjanje kulturne krajine in varovanje okolja	**89**
	6.2.5.	**Program: SPODBUJANJE DIVERZIFIKACIJE IN IZBOLJŠANJE KAKOVOSTI ŽIVLJENJA NA PODEŽELJU**	**92**
	6.2.5.1.	Vzpostavitev podjetniške infrastrukture	**92**
	6.2.5.2.	Razvoj kmetijskih dejavnosti na podeželju	**95**
	6.2.5.3.	Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju	**97**
	6.2.6.	**Program: OHRANJANJE IN VAROVANJE, UREJANJE OKOLJA PODEŽELJA**	**103**
	6.2.6.1.	Izboljšanje in razvoj infrastrukture na podeželju	**103**
	6.2.7.	Program: SPODBUJANJE ČLOVEŠKIH VIROV NA PODEŽELJU	**117**
	6.2.7.1.	Vseživljensko učenje, krepitev človeškega potenciala - posodobitev raznih vrst izobrazbe	**117**
	6.2.7.2.	Spodbujanje ustvarjalnosti in podjetništva ter zaposlitvenih možnosti na podeželju	**119**
6.3.		**PREGLED PRIORITETNIH IZVEDBENIH PROJEKTNIH PREDLOGOV**	**122**
	6.3.1.	Globalna finančna ocena prioritetno izvedbenih projektov območja RPP	**138**
7.0.		**NACIONALNI IN LOKALNI UKREPI ZA SPODBUJANJE RAZVOJA PODEŽELJA NA OBMOČJU RPP**	**146**
7.1.		Ukrepi in prednostne naloge po uredbi EU in Nacionalnem strateškem načrtu razvoja podeželja Slovenije 2007-2013	**146**
7.2.		Ukrepi in prednostne naloge območja RPP	**155**
	7.2.1	Obstoječi ukrepi občin v letu 2006	**155**
	7.2.2	Predvideni ukrepi občin v obdobju 2007-2013	**156**
8.0.		**NAČRT TRAJNEGA IZVAJANJA PROGRAMA IN UPRAVLJANJE TER SPREMLJANJE PROJEKTA**	**159**
8.1.		Nekaj o Lokalnih akcijskih skupinah	**159**
8.2.		Kaj je bilo do sedaj opravljeno za vzpostavitev LAS	**160**
8.3.		Katere aktivnosti so še predvidene v prihodnjih mesecih za vzpostavitev LAS na območju RPP	**160**
9.0.		**VIRI IN LITERATURA**	**163**

SEZNAM TABEL

		Stran
Tabela 1:	Osnovni podatki o obravnavanem območju	**10**
Tabela 2:	Delovno aktivno prebivalstvo po načinu potovanja na delo	**17**
Tabela 3:	Delovno aktivno prebivalstvo po dejavnosti in spolu	**21**
Tabela 4:	Družinske kmetije po velikostnih razredih kmetijskih zemljišč v uporabi	**29**
Tabela 5:	Družinske kmetije po rabi kmetijskih zemljišč	**30**
Tabela 6:	Družinske kmetije po tipu kmetovanja	**31**
Tabela 7:	Družinske kmetije po šolski izobrazbi gospodarjev na območju RPP	**31**
Tabela 8:	Družinski člani in redno zaposleni na družinskih kmetijah po opisnem vrednotenju dela na kmetiji na območju RPP	**31**
Tabela 9:	Število ležišč v letu 2004	**37**
Tabela 10:	Število prenočitev po občinah v letu 2004	**37**
Tabela 11:	Število nočitev v hotelu Jama in število obiskovalcev Postojnske jame v izbranih letih	**38**
Tabela 12:	Število obiskovalcev v Predjamskem gradu	**38**
Tabela 13:	Glavni turistični ponudniki in ostala spremljajoča ponudba	**39**
Tabela 14:	Izbor prednostnih programov, ukrepov in skupnih projektov območja RPP	**54**
Tabela 15:	Ocena finančnih virov v primerjavi s potrebami programov območja RPP 2007 – 2013	**139**
Tabela 16	Ocena globalnega finančnega okvirja za prednostne projekte območja RPP v obdobju 2007-2013	**143**
Tabela 17	Struktura proračunov občin območja RPP za leto 2006	**144**
Tabela 18	Izbor prednostnih programov, ukrepov in skupnih projektov območja RPP po ukrepih posamezne osi	**150**

SEZNAM GRAFIKONOV

		Stran
Grafikon 1:	Stopnja brezposelnosti po občinah	**21**
Grafikon 2:	Število študentov po občinah, leta 2005	**22**

SEZNAM OKRAJŠAV PO ABECEDI

AC	Avtocesta
CSD	Center za socialno delo
GVŽ	Glava velike živine
IKT	Informacijsko-komunikacijske tehnologije
LAS	Lokalna akcijska skupina
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MMC	Multi medijski center
RPP	Razvojni program podeželja za občine Ilirska Bistrica, Pivka in Postojna
RRP	Regionalni razvojni program
RRA	Regijska razvojna agencija Notranjsko-kraške regije
SPRO	Strategiji prostorskega razvoja R Slovenije
SP	Strokovne podlage
ZD	Zdravstveni dom

ZAHVALA

Za sodelovanje se izvajalci zahvaljujemo vsem sodelujočim institucijam in aktivnim posameznikom območja RPP, kakor tudi Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Posebej se želimo za plodno sodelovanje zahvaliti vodji KO in PO, ga.NEVENKI TOMŠIČ.

I.

STRATEŠKI DEL RAZVOJNEGA PROGRAMA PODEŽELJA

0. UVOD

0.1 IZHODIŠČA STRATEŠKEGA IN IZVEDBENEGA DELA RPP

Izdelava strateškega dela RPP temelji na naslednjih osnovah:

- metodološka izhodišča podana s strani MKGP
- končnem poročilu preveritvene faze
- razvojnih in prostorskih dokumentih posameznih občin
- izsledkih pridobljenih z regeneracijo idej na posameznih tematskih delavnicah
- pisnimi viri in informacijami, ki so jih posredovale strokovne službe in ustanove ter drugi
- uporabi interneta

Izbrani pristopi za pripravo dokumenta so bili:

- pristop »od spodaj navzgor« (delavnice, sestanki, razgovori, raziskave) s pritegnitvijo in stalnim obveščanjem širše javnosti
- oblikovanje vizije, strateških ciljev, programov in predlogov konkretnih izvedbenih projektov na podlagi:
    - analiz stanja po posameznih področjih ter SWOT analiz (analiz prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti),
    - nabora projektov
    - delavnic

Izdelava izvedbenega dela temelji na naslednjih osnovah:

- Metodološka in druga izhodišča MKGP**,** posebej izpostavljamo NAVODILO o vsebini in načinu izdelave Razvojnih programov podeželja (v nadaljevanju Navodilo)
- izsledki/gradivo delavnic, podanih s strani MKGP,
- naborom projektov, kjer so s svojimi pobudami sodelovale občine Ilirska Bistrica, Postojna in Pivka, vaške in krajevne skupnosti, društva z omenjenega območja, podporne institucije, nosilci kmetijskih dejavnosti in drugi posamezniki podjetniki na omenjenem območju,
- tematskih delavnicah, zlasti zadnjih, 8.in 15.5.2006
- Nacionalnemu strateškemu načrtu razvoja podeželja Slovenije 2007-2013-dopolnjen predlog junij 2006 (v nadaljevanju NSN)
- Uredba Sveta o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP)-(v nadaljevanju uredba EU)
- Internetne strani

Zaradi samega pomena NRP in Uredbe EU tako za strateški , kot izvedbeni del RPP –ja ju na kratko predstavljamo.

NEKAJ O UREDBI SVETA O PODPORI ZA RAZVOJ PODEŽELJA IZ EVROPSKEGA KMETIJSKEGA SKLADA ZA RAZVOJ PODEŽELJA (EKSRP)

Uredba:

- določa splošna pravila, ki urejajo podporo Skupnosti za razvoj podeželja, ki jo financira EKSRP, ustanovljen z Uredbo (ES) št. 1290/2005.
- opredeljuje cilje h katerim naj bi prispevala politika razvoja podeželja;
- opredeljuje strateški okvir politike razvoja podeželja, vključno z metodo za določanje strateških smernic Skupnosti za politiko razvoja podeželja (v nadaljevanju "strateške smernice Skupnosti") in za nacionalni strateški načrt;
- opredeljuje prednostne naloge in ukrepe za razvoj podeželja.

Poslanstvo

EKSRP prispeva k **pospeševanju trajnostnega razvoja podeželja** na celotnem območju Skupnosti z dopolnjevanjem politike tržno-cenovnih podpor skupne kmetijske politike, kohezijske politike in skupne ribiške politike.

Cilji

Podpora za razvoj podeželja prispeva k doseganju naslednjih ciljev:

- izboljšanju konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva s podporo za prestrukturiranje, razvoj in inovacije;
- izboljšanju okolja in pokrajine s podporo za upravljanje z zemljišči;
- izboljšanju kakovosti življenja na podeželskih območjih in spodbujanju diverzifikacije gospodarskih dejavnosti.

NEKAJ O NACIONALNEMU STRATEŠKEMU NAČRTU RAZVOJA PODEŽELJA SLOVENIJE 2007-2013

Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja (NSN) opredeljuje prednostne naloge na področju politike razvoja podeželja.

Prednostne naloge so zasnovane v skladu s prednostnimi nalogami Skupnosti na področju politike razvoja podeželja. NSN je pripravljen za obdobje 2007-2013 in se bo, če posamezne prednostne naloge ne opredeljujejo drugače, izvajal na celotnem območju Republike Slovenije.

Dokument je pripravljen v skladu z izhodišči, podanimi v 11. členu Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP). Nacionalne prednostne naloge in aktivnosti so izbrane na način in v obliki, ki omogoča ustvarjanje sinergij z drugimi javnofinančnimi inštrumenti na področju kmetijske politike, pa tudi na področju ekonomske in socialne kohezije ter prostora in okolja. Pri pripravi NSN so bile v celoti upoštevane strateške smernice EU ter širše strateške usmeritve Skupnosti na področju trajnostne rabe virov (sklepi Sveta iz Göteborga) ter krepitve gospodarske rasti in zaposlovanja (Lizbonska strategija).

Nacionalni strateški načrt si s pomočjo prednostnih nalog prizadeva h krepitvi večnamenske vloge kmetijstva v Sloveniji. Posebej izpostavlja potrebe po prestrukturiranju kmetijstva in živilsko-predelovalne industrije ter prispeva k krepitvi konkurenčnosti celotne agroživilske verige. NSN gradi na načelih trajnostnega gospodarjenja z obnovljivimi naravnimi viri in daje posebno pozornost vzdrževanju kulturne krajine, varovanju okolja in ohranjanju poseljenosti podeželja ter njegove identitete. NSN odraža tudi večnamensko vlogo gozdov, ki slovenski krajini dajejo poseben pečat in so pomemben tvorec okolja ter vir biotske raznovrstnosti.

Prednostne naloge NSN bodo prispevale tudi k **ekonomski in socialni krepitvi podeželja**, ter uveljavljale nove pristope k **povečanju zaposlenosti na podeželju** in to ne zgolj s primarno kmetijsko dejavnostjo.
Glede na izjemen pomen **pobude LEADER+ za nivo skupnih programov in projektov RPP** pobudo na kratko predstavljamo.

Nacionalni strateški načrt predstavlja referenčni okvir za pripravo Programa razvoja podeželja 2007–2013 za celotno območje Republike Slovenije.

NEKAJ O LEADER+

Medtem ko je Leader I označil začetek novega pristopa k politiki razvoja podeželja, ki temelji na ozemlju, je integrirana in udeležbena, je Leader II dal pristop Leader I v širšo uporabo s poudarkom na inovativnih vidikih projektov, pa Leader+ nadaljuje svojo vlogo kot laboratorij, katerega cilj je spodbuditi nastanek in testiranje novih pristopov k integriranemu in

trajnostnemu razvoju, ki bo vplival na politiko razvoja podeželja v Skupnosti, jo dokončal in/ali okrepil.

Leader+ poleg tehnične pomoči zajema tri cilje:

	milijon evrov	Delež (%)
Cilj 1: Podpora integriranim strategijam ozemeljskega razvoja pilotne narave po pristopu "od spodaj navzgor"	4.377,6	86,75
Cilj 2: Podpora sodelovanju med podeželskimi ozemlji	504,8	10,00
Cilj 3: Povezovanje	68,7	1,36
Tehnična pomoč	95,4	1,89

Cilj 1 se izvaja prek Lokalnih akcijskih skupin (LAS), izbranih v odprtem postopku, utemeljenem na merilih, ki so določena v programih. Ta vključujejo podeželsko naravo ozemlja, njegovo homogenost v fizičnem, ekonomskem in socialnem smislu, ter integrirane in inovativne razvojne načrte. Ekonomski in socialni partnerji ter združenja morajo sestavljati najmanj 50 % lokalnega partnerstva, upošteva pa se tudi ustreznost in učinkovitost tega partnerstva.

Ukrep 2: Podpiranje sodelovanja med podeželskimi območji

Ukrep 2 zadeva podeželska območja, ki so bila izbrana v okviru ukrepa 1 (integrirane strategije za razvoj podeželja) in se izvaja v pristojnosti usklajevalne lokalne akcijske skupine (LAS). Zlasti zagotavlja spodbujanje in podpiranje sodelovanja med podeželskimi območji, hkrati pa predvideva sodelovanje med regijami znotraj ene same države članice (medobmočno sodelovanje) in med najmanj dvema državama članicama (transnacionalno sodelovanje). Sodelovanje je možno tudi z državami, ki niso članice EU.

Ukrep 3: Povezovanje v omrežje

Vsaka država članica ima svojo Nacionalno omrežno enoto za: zbiranje, analizo in razširjanje informacij o dobri praksi na nacionalni ravni; organiziranje izmenjave izkušenj in znanja; in za zagotavljanje tehnične pomoči sodelovanju (glej zgoraj). Aktivna udeležba v omrežju je obvezna za lokalne akcijske skupine Leader+.

Prednostna področja, kot jih je opredelila Komisija, so:

- kar najboljši izkoristek naravnih in kulturnih virov, vključno s povečanjem vrednosti krajev;
- izboljšanje kakovosti življenja v podeželskem okolju;
- povečanje vrednosti lokalnih proizvodov, zlasti z omogočanjem dostopa do tržišč majhnim proizvodnim enotam prek kolektivnih ukrepov;
- uporaba novih znanj in izkušenj ter tehnologij, da bi proizvodi in storitve na podeželju postali bolj konkurenčni.

Obvestilo Komisije državam članicam z dne 14. aprila 2000 o smernicah za pobudo Skupnosti za razvoj podeželja (Leader+) 2000/C 139/05.

1. ANALIZA STANJA PROJEKTNEGA OBMOČJA Z VIDIKA PREDNOSTI IN POMANKLJIVOSTI

V sklopu Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) se izvaja projekt, katerega glavni namen je oživljanje in napredek slovenskega podeželja. Gre za projekt z delovnim naslovom ***Razvojni programi podeželja***. Razvojni program podeželja poteka v treh fazah: ***preveritvena faza***, ***uvajalna faza*** in ***izvedbena faza***. S *preveritveno fazo* se ugotavlja pripravljenost območja RPP in prebivalcev za izvedbo projekta, v *uvajalni fazi* sodelujoči v projektu opredelijo razvojni motiv, vizijo, cilje in strategijo razvoja. Dokončna uresničitev projektnih smernic se kaže v *izvedbeni fazi*, ko se naloge in projekti že začnejo izvajati.

Namen RPP občin Ilirska Bistrica, Pivka in Postojna je, da bi lokalne skupnosti in drugi dejavniki na podeželju oblikovali ***skupne razvojne programe***, ki bodo ***podlaga za črpanje sredstev iz nacionalnih in evropskih finančnih virov*** na področju podeželja. Pomembno je, da razvojni program podeželja, poleg kmetijstva, enakovredno obravnava tudi vse druge panoge in dejavnosti t.i. nekmetijske vsebine[1]. Na razvoj podeželja je torej potrebno gledati s celostne perspektive in ga obravnavati v najširšem pomenu besede, kar se odraža tudi v našem **RPP**.

1.1. ŽIVLJENJSKI IN NASELITVENI PROSTOR

1.1.1. Naravno-geografski položaj območja

Položaj in vloga območja v širšem prostoru

Občine Ilirska Bistrica, Pivka in Postojna spadajo v Notranjsko - kraško statistično regijo, ki predstavlja 7,2% površine Slovenije in meri 1.460 km^2. Skupna površina območja občin, ki predstavljajo obravnavano območje razvojnega programa podeželja je 973 km^2.
Pokrajina je prometno pomembna, saj prek nje vodita železniška in cestna povezava iz Kvarnerja v notranjost Slovenije in naprej v srednjo Evropo, po njenem južnem obrobju pa je speljana cesta med Reko in Trstom, največjima pristaniščema v severnem delu Jadrana. Pri Postojni, območje prečka avtocesta, ki povezuje Severno in Južno Primorsko z Ljubljano.

Tabela 1:Osnovni podatki o obravnavanem območju

Občina	Površina km^2	Število vasi	Prebivalstvo
Ilirska Bistrica	480	63	14197
Pivka	223	30	5950
Postojna	269	39	14739
Skupaj	**972**	**132**	**34.886**

Vir: Prebivalstvo: po podatkih SURS – podatki za 31.12.2004
Površina: po podatkih GURS, Izpostava Ilirska Bistrica in Postojna
Vasi: po podatkih Občine Ilirska Bistrica, Pivka in Postojna

Število prebivalcev je iz vidika izpolnjevanja trenutno znanih pogojev oblikovanja in vzpostavitve LAS dovolj veliko - minimum je 5.000 prebivalcev, maximum 150.000 prebivalcev z možnostjo odstopanja v primerih z resnimi argumenti.

Obravnavano območje je geografsko zelo členjeno in razgibano, saj sega od sredozemskega sveta na južnem Podgrajskem podolju pa do dinarskega sveta Snežniškega pogorja s Snežnikom, Javorniki in obronki Hrušice. Območje členimo na naslednje mezoregije oz. geografske enote; Brkini z dolino reke Reke, Pivško podolje in Vremščica ter Javorniki in Snežnik, Podgrajsko podolje in Čičarijo, nanos in Hrušico ter Notranjsko podolje.

[1] - Kot jih imenuje nova Uredba Sveta o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) za 2007 — 2013.

Obravnavano območje, kljub prostorski povezanosti, ne sodi v isto razvojno regijo:
RRA Notranjsko – kraške regije, d.o.o. s sedežem v Pivki pokriva od obravnavanih občin območje občin Postojna in Pivka, občina Ilirska Bistrica je vključena v razvojno regijo Južne Primorske s sedežem v Kopru (RRC Koper), poleg tega pa se je odločila za sodelovanje v NK regiji.

Maksimalen izkoristek geografske lege območja v slovenskem in evropskem merilu ter glede na sosednjo Republiko Hrvaško pomeni pomemben razvojni potencial.

1.1.2. Geološke, klimatske , pedološke in hidrološke značilnosti

Različna geološka podlaga ustvarja pestro krajinsko sliko:

Brkini in dolina Reke je notranje raznolika, v dinarski smeri razpotegnjena flišna mezoregija v jugozahodni Sloveniji. Mezoregijo, v kateri je osrednji vezni člen ponikalnica Reka, sestavljajo razgibano hribovje Brkini s posameznimi vzpetinami, višjimi od 800 m, v dnu razširjena in s pogostimi potresi zaznamovana Ilirskobistriška kotlina, razširjeni zgornji, povirni del doline Reke, zaradi lege pod strmimi pobočji Snežnika imenovan Podgora, v glavnem ozka Reška dolina v ožjem smislu ob spodnjem toku Reke, severni, začetni del Jelšanskega podolja ter rodovitni Vremska in Košanska dolina. Gozd porašča slabih 43 % površja.

Podgorski kras, Čičarija in Podgrajsko podolje so pokrajine, ki sestavljajo notranje raznoliko obmejno mezoregijo v jugozahodni Sloveniji. Njena glavna skupna lastnost je prevlada močno zakraselega kamnitega površja z brezštevilnimi vrtačami. Mezoregijo nadvladuje hrib Slavnik (1028 m), skrajni severozahodni odrastek hribovite, v dinarski smeri razpotegnjene Čičarije. Podgorski kras je kraški travnik, ki je najbolj na široko uravnan v osrednjem in severnem delu. Podgrajsko podolje je suha dolina nekdanje reke.

Snežniška planota je močno zakrasela in večinoma porasla z gozdovi. Vršno območje planote se dviga 1200-1400m visoko, iz njega izstopa najvišja vzpetina z vrhom Veliki Snežnik (1796m).

Hrušica z Nanosom: je visoka kraška planota v gorski pregradi Visoki kraški rob, ki celinski del Slovenije najbolj izrazito ločuje od Primorja. Nanos sestavlja apnenec jurske in še zlasti kredne starosti, ki je kot polegla guba delno narinjen na mlajše flišne kamnine Vipavske doline in Spodnje Pivke. Na površju planote so mnogi vhodi v brezna in jame; najgloblja med njimi je 379 metrov globoka Strmadna. Nanos je pomembno nahajališče redkih okamenin.

Tudi **Pivško in Notranjsko podolje** imata geološko sestavo značilno za dinarski svet. Naravne poteze združujejo Pivško podolje v bolj ali manj enotno, od sosednjih pokrajin ločeno enota. Notranjsko podolje ima izrazito izoblikovana kraška polja (Planinsko polje).

Planinsko polje, najnižje ležeče polje v Notranjskem podolju, je 5 km dolgo in okrog 2,5 km široko. Ima več kot 10km² veliko ravno dno, ki leži v nadmorski višini okrog 450 m. Polje je nastalo ob idrijskem prelomu. Obrobje gradi zakraseli kredni in jurski apnenec, dno pa tudi triasni dolomit, ki se v ozkem pasu vleče od Grčarevca čez Jakovico in po dnu polja proti Uncu na jv. pas neprepustnega dolomita prisili vodo, da se pred oviro dvigne na površje, jo prečka in na sv. strani polja ponovno ponikne v apnenec. Leta 1971 sta bila z občinskim odlokom zavarovana Planinska jama in del polja, ki spada v postojnsko občino.

Prehodnost podnebja oblikuje različne možnosti za kmetijske dejavnosti, ustvarja pa bogato botanično podobo območja ; Velika pestrost v izoblikovanosti, naklonu in ekspoziciji površja se kaže v heterogenizaciji oz. »razbitosti« podnebja in njegovem spreminjanju na kratke razdalje. Posledica precejšnjih razlik v nadmorskih višinah pa so zelo velike podnebne razlike med posameznimi deli obravnavanega ozemlja. V Brkinih je zaradi znatne nadmorske višine (povprečna nadmorska višina mezoregije je 526 metrov) podnebje že precej ostro in kaže

značilnosti prehoda od sredozemskega k celinskemu. Pozimi se pogosto pojavi uničujoči žled. Južna pobočja Snežniške planote zaustavljajo vlažne vetrove z jadranskega morja, zato je tu veliko padavin. povprečno 2000, ponekod tudi 3000 mm na leto. V pleistocenu je najvišje dele Snežnika pokrival ledenik. Podnebje je tu še danes hladno in oblačnost precej pogosta. Podnebne značilnosti Podgrajskega podolja kažejo na prepletanje lastnosti sredozemskega podnebja s celinskim. Nanos je izrazita podnebna ločnica z obilnimi padavinami.

Svetovno znana Postojnska jama je najbolj znan del Postojnskega jamskega sistema, ki je zavarovan z Odlokom o razglasitvi kulturnih in zgodovinskih spomenikov ter naravnih znamenitosti na območju občine Postojna (Ur.list SRS št. 2/84). V ta jamski splet so poleg Postojnske jame, povezane še Otoška jama, Magdalena jama, Črna jama, Pivka jama, jama Lekinka in ponor Črnega potoka. S svojimi 19555 metri rovov je postojnski jamski sistem najdaljši jamski sistem v Sloveniji. V jami se pokaže tisto najlepše, kar je voda počasi ustvarjala milijone let. Od prvotnih nekaj sto metrov, ki so bili dostopni že pred 200 leti, je danes za turistični ogled urejenih 5,3 kilometra jame. Leta 1872 je bila v jamo uvedena prva jamska železnica na svetu, leta 1884 pa je bila jama kot druga na svetu tudi električno osvetljena.

Planinsko polje je svetovno znan primer idealnega kraškega polja – popolnoma zaprta kotanja med prikupnimi vzpetinami. Po Planinskem polju teče v več kot 8 km dolgem toku reka Unica, ki po obilnejšem deževju rada poplavi celotno polje. Planinsko polje tako za nekaj časa postane jezero. Znotraj jamskega sistema Postojnske jame s katerim je povezana tudi Planinska jama, se združita reki Pivka s postojnske strani in Rak s cerkniške strani. Reka Unica pride na plano iz Planinske jame v skrajnem južnem delu ter ponikne v severnovzhodnem delu Planinskega polja. Unici se kmalu po prihodu iz Planinske jame pridruži njen desni pritok Malenščica, ki izvira v Malnih. Planinsko polje je z reko Unico poznano predvsem ribičem, saj v reki živijo številne ribje vrste, od katerih sta najbolj poznana postrv in lipan.

Petelinjsko in Palško jezero imata status naravnega spomenika, za ostala pivška jezera pa je podan predlog za naravovarstveno zaščito: Sedem Pivških presihajočih jezer: Palško, Petelinjsko, Veliko drskovško, Malo drskovško, Veliko zagorsko, Malo zagorsko in Parsko jezero skupaj meri okoli 3 km2 (Palško jezero: 1,3 km2).

Za Pivška jezera je značilen proces zaraščanja, ki je na za kmetijstvo manj primerni kraški Zgornji Pivki med najbolj intenzivnimi. Pozna košnja travnikov na dnu jezerskih kotanj zaradi spomladanskih poplav in redko gnojenje sta dejavnika, ki sta pomembna za ohranjanje značilnih poplavnih travnikov z veliko rastlinsko pestrostjo.

Kljub obilnim padavinam pomanjkanje vode: Na stiku južnega podnožja Brkinov in zakraselega Podgrajskega podolja, kjer kratki južni brkinski potoki na apnenčastem površju poniknejo, je nastal niz manjših, a zelo izrazitih slepih dolin. Prav pomanjkanje vode na določenih območjih bo pomenilo veliko naravno razvojno omejitev, ki jo je potrebno načrtno reševati.

Obravnavano območje je v okviru Slovenije pokrajina z močno individualnimi značilnostmi, ki jo ločujejo od sosednjih in ostalih slovenskih pokrajin. Številni objektivni razlogi poudarjajo smiselnost razvoja *krasa* kot samostojnega turističnega območja.

Mednarodni sloves kraških naravnih lepot (središče svetovnega krasoslovja), ki ga s svojimi naravnimi značilnostmi dopolnjujeta še Snežniško pogorje (naravni rezervat) in območje razgibanih Brkinov, pa istočasno pomeni, da je potrebno to bogastvo ohraniti in ga razkazati tistim, ki ga želijo občudovati, spoznati, razumeti in doživeti, skratka ga na strokovnih podlagah oblikovati v turistični produkt in ga tržiti.

1.1.3. Rastlinstvo in živalstvo

Najvišji del pogorja, vrhova Veliki in Mali Snežnik, so že leta 1964 razglasili za naravni rezervat s površino 196ha. Veliki Snežnik sega kot najvišja nealpska gora v visokogorski pas, torej nad drevesno mejo. Rastlinstvo na Snežniku je ostanek oz. otok alpskih rastlin, ki so se po ledeni dobi umaknile v višje dele Alp. Tu rastejo na primer planika, alpska velesa, traunfellnerjeva zlatica in rdeča murka. Vrh porašča čvrsto šaševje, ki daje Snežniku povsem alpski videz, sliko pa »motijo« dinarske predstavnice, kot sta malyjeva konjska kumina in travnolistna vrčica. Snežnik je klasično nahajališče scopolijevega repnjaka in liburnijskega sviščevca. Na **Snežniški planoti** je nekaj zanimivih travniških rastlin, npr. zavarovani košutnik, brstična lilija in dišeči jesenček. Obsežno gozdno območje omogoča življenje velikim sesalcem, kot so jeleni, divji prašiči, srnjad, medved, volk in ris.

Krajinski park Južni in zahodni obronki Nanosa: Pogorje Nanosa je apneniška plošča, ki je narinjena na vipavski in pivški fliš. Obronki se nad flišem stopničasto dvigajo, kar območje posebej zaznamuje. Zelo pomembno je stikanje in prepletanje dinarskega in mediteranskega vegetacijskega območja, saj na relativno majhnem prostoru najdemo ilirske, alpske in endemične rastlinske vrste. Favna je zelo pestra, saj najdemo redke vrste metuljev, v jamah pa jamske hrošče.

Petelinjsko jezero je edini kraj na svetu, kjer še lahko najdemo posebne, a zelo zanimive rakce. Govorimo o 12 - 15 mm dolgem rakcu iz Petelinjskega jezera. Pivška jezera in travniki v njihovi bližini imajo zaradi specifične flore in favne visoko naravno vrednost. Raziskovalci so tam našteli kar 181 vrst rastlin, poleg tega pa še 205 vrst hroščev, 88 vrst metuljev in 16 vrst ptičev. V jezerih oz. lužah so našli 13 vrst vodnih živali, predvsem žuželk in drobnih rakcev. Za zavarovanje pa so bila predlagana vsa jezera, saj je bogastvo vrst tudi na drugih jezerih zelo visoko in vredno varovanja.

Človeška ribica –največja in najbolj poznana jamska žival: Poleg najrazličnejših kapniških oblik (stalagmiti, stalaktiti, zavese, cevčice…) je ena največjih znamenitosti **Postojnske jame** prav gotovo človeška ribica *(Proteus anguinus)*. Poleg človeške ribice je Postojnska jama bogata tudi z drugo vodno in kopno favno. Z živim svetom v podzemlju se ukvarja posebna veda, speleobiologija, veja biološke znanosti, ki se je pričela prav tu, ko je leta 1831 jamski vodnik Luka Čeč našel jamskega hrošča drobnovratnika *(Leptodirus hohenwarti)* v Postojnski jami.

V okviru Notranjskega muzeja, ki ima več stalnih zbirk je tudi obsežna biološka zbirka, s posebnim poudarkom na zoologiji območja. Zbirke so ločene po višjih taksonomskih skupinah. Med večjimi zbirkami so zbirke hroščev, metuljev, pajkov in mehkužcev. Pri zbiranju posveča muzej največ pozornosti jamski favni. V zbirki je deponiranih tudi nekaj tipskih primerkov novo opisanih vrst jamskih hroščev.

Izjemna naravna dediščina tega prostora predstavlja razvojni potencial v navezavi na »mehke« oblike kmetijstva in drugih nekmetijskih dejavnosti, ki pa morajo biti v prostor umeščene smotrno, tako da ne preprečujejo obveze naše države iz Nature 2000 do zagotavljanja ugodnega stanja živalskih ter rastlinskih vrst in habitatov. Območje celotne statistične Notranjsko-kraške regije, ki obsega tudi druge občine, zajema kar 54%-ni delež vsega območja, ki sodi v okvir Nature 2000. Zato je potrebno čim bolj konstruktivno iskanje skupnih rešitev čim bolj uravnoteženega sobivanja ljudi, živali in rastlin. Naturo 2000 kaže izkoristiti smiselno kot tržno priložnost in jo ne videti zgolj kot nevarnost.

1.1.4. Urbanistične in arhitekturne posebnosti

Arheološka odkritja dokazujejo, da je bila pokrajina naseljena že pred antiko
Območje današnje Ilirske Bistrice je bilo poseljeno že v antičnem času, kot nam kažejo ostanki številnih gradišč, prebivališč ilirskega plemena Japodov prvotnih prebivalcev teh krajev, na vzpetinah nad mestom. Dosedanja raziskovanja in izkopavanja kažejo da so tedanja ljudstva pomenila močno oviro rimskih legijam, ki so širila imperij proti vzhodu. Še posebej izstopa po pomembnosti prostor med Gradiščem nad Ilirsko Bistrico ter gradiščema na Sv. Ahacu in Dolnjem Zemonu. Prometne poti Pivškega podolja so uporabljali že predzgodovinski prebivalci, prve ceste pa so zgradili Rimljani. Kraški spodmoli in jame so ponujali varna zavetja ljudem že v obdobju starejše kamene dobe (na primer Betalov spodmol na Spodnji Pivki). Zelo pomembno najdišče je Parska golobina v občini Pivka. Izkopavanja ter raziskave, ki so v jami potekale so pokazale sledi prazgodovinskih kultur, iz stare kamene dobe, ki časovno sovpada z zadnjim obdobjem ledene dobe. Najdbe v predjamskem prostoru, pa pričajo, da je bila golobina začasno domovanju tudi v času bronaste in železne dobe ter srednjem veku. V vasi Studeno pa so še opazni ostanki rimske utrdbe, imenovane Tabor.

Betalov spodmol, je eno najpomembnejših slovenskih paleolitskih jamskih najdišč z ostanki orodij in kosti plena tedanjih lovcev. Leži v pobočju tik nad cesto Postojna-Bukovje.

Notranjski muzej se sistematično ukvarja z arheološkimi najdbami in jih predstavlja širši javnosti. V zbirki jamskih arheoloških predmetov so predvsem predmeti iz jam slovenskega krasa. Številne kraške jame Pivške kotline: Jama v Lozi, Betalov spodmol, Otoška jama ..., so bile človekovo bivališče že v paleolitiku. Večje število srednjeveških in novoveških predmetov iz te zbirke dokazuje, da so jame občasno nudile zatočišče ljudem tudi v kasnejših obdobjih zgodovine.

Predjamski grad - pomembna vizualna kvaliteta grajenih struktur: Približno 12 km severno-zahodno od Postojne stoji Predjamski grad. Tu je urejena muzejska zbirka ter srednjeveška orožarna, območje ob gradu je prizorišče mnogih poletnih viteških prireditev Grajska stavba zapolnjuje visoko previsno steno in pogled nanjo je prava paša za oči. Sprehod skozi grad je enkratno doživetje-domiselno postavljene (zelo realistične) lutke ponazarjajo življenjski utrip nekdanjega srednjeveškega gradu. Pod gradom je Jama pod Predjamskim gradom z nekdanjimi konjskimi hlevi, v zgornjem delu - notranjščini skalne dupline nad gradom pa so ostanki legendarnega Erazmovega gradu. Grad je bil prvič omenjen leta 1274. Leta 1483 je tržaški glavar Gašper Ravbar v njem s prevaro premagal roparskega viteza Erazma.

Starejše grajene strukture kot element identitete obravnavanega prostora so odraz naravnih značilnosti prostora in človekovega delovanja. V Brkinih prevladujejo gručaste vasi razporejene predvsem po zložnih temenih slemen. Od daleč dajejo vtis utrjenih naselbin, kar je zanimiva vizualna kvaliteta. Ravnina ob Reki je precej mokrotna in skoraj neposeljena. Naselja so umaknjena na stik ravnine s pobočji ali celo na vznožje pobočij, kjer so varna pred poplavami, obenem pa se ohranjajo najbolj kakovostna kmetijska zemljišča. Vse vasi Podgrajskega podolja in severnega obrobja Čičarije imajo značilna sredozemska gručasta jedra, naselja ob cesti od Trsta proti Reki pa imajo zaradi novih hiš ob cesti videz obcestnih naselij. Pokrajina predvsem zaradi reliefne oblikovanosti nima pomembnejšega središča. Prehodnost pivškega podolja vpliva tudi na arhitekturo, v preteklosti se je razvil tip kmečkih hiš, ki na slikovit način združujejo elemente sredozemskega in notranjskega stavbnega tipa. Danes se arhitektura gradnje hiš na podeželju spreminja in odstopa od tradicionalne gradnje.

V območju je že nekaj pozitivnih primerov prestrukturiranja opuščenih vojaških območij za podjetniške namene (Veliki otok, Kazarje) Cilj je usmerjen k zagotovitvi prostorskih pogojev, k vzpostavljanju poslovne infrastrukture ter privabljanju domačih in tujih investitorjev v regijo. Dejstvo je, da je lokacije za industrijo (širitev proizvodnje, industrijske cone, podjetniški inkubatorji,…) potrebno iskati najprej med degradiranimi območji ter med lokacijami, ki že imajo obstoječo infrastrukturo. Na obravnavanem območju obstaja kar nekaj opuščenih vojaških območij, in bi jih tudi zavoljo ohranjanja narave, kmetijskih površin ter

drugih neokrnjenih površin, lahko izkoristili v smislu vzpostavitve poslovne infrastrukture, kar je praksa tudi v državah EU..

Grad Prestranek združuje arhitekturno dediščino z živo vsebino: Grad Prestranek leži na Notranjskem, med Postojno in Pivko. Danes z gradom in pripadajočimi objekti gospodari delniška družba Grad Prestranek, katere cilj je na sodoben način obnoviti funkcijo nekdanjega grajskega kompleksa. Trenutno imajo v oskrbi 80 konj zasebnih lastnikov iz Sloveniji in tujine. Obnovili so že bivšo konjušnico s pokrito jahalnico in uredili manjši gostinski lokal. V gradu Prestranek je urejena tudi sejna soba, ki sprejme do 30 obiskovalcev ter apartmaje za obiskovalce. V okolici gradu se nahaja tudi Tišlerjev mlin, največji med pivškimi mlini. Melje sicer že dolgo ne več in tudi z njegovimi kolesi je voda že zdavnaj opravila, toda njegov jez je še trden in brv nad njim obnovljena.

Novakova domačija je pomembna etnološka posebnost občine Ilirska Bistrica, saj predstavlja tradicijo mlinarstva na tem območju. Priča pa tudi o kulturi življenja ljudi v prejšnjih stoletjih, v notranjosti je namreč še ohranjeno staro ognjišče-črna kuhinja. Lastnik je obnovil tudi mlinsko kolo in notranjost mlina. Novakova domačija je odprta za oglede skupin in individualnih gostov in sicer po predhodni najavi.

Velika prisotnost različnih vojsk v vseh zgodovinskih obdobjih je zaznamovala tudi kulturno krajino območja: posledica tega je prisotnost številnih vojaških objektov. Tako se območje srečuje z intenzivnim propadanjem opuščenih vojaških objektov in drugih ostankov vojsk iz različnih zgodovinskih obdobij, kljub temu, da le ti pogosto predstavljajo pomembne zgodovinske in tehnične spomenike ter izdaten turistični potencial.

Gradovi in grajske stavbe v območju so velik potencial za obogatitev turistične ponudbe:

Grad Prem: Ob robu gručastega slemenastega naselja Prem stoji istoimenski grad. Sprva je bil v lasti oglejskih patriarhov, od leta 1483 pa Habzburžanov, ki so ga dajali v fevd različnim rodbinam. Menijo, da je na istem mestu ali v bližini stala rimska utrdba Castra Prima za boje proti Japodom. Grad je bil prvič omenjen leta 1213. V gradu je urejenih nekaj lokalnih zbirk, občasno pa se tam odvijajo tudi prireditve. Na Premu je tudi rojstna hiša in spominska soba znamenitega slovenskega pesnika Dragotina Ketteja.

Grad Kalc: Grad je dobil nemško ime po svojem graditelju, ki ga je sezidal v začetku 17. stoletja. Leta 1689 je Wolf Ernest pl. Steinberg prodal grad Hansu Adamu pl. Petengal, kasneje si ga je prisvojila kneginja Ausberg. Na gradu so ustanovili kobilarno, kmalu potem je postal lastnik gradu pesnik in narodni buditelj Miroslav Vilhar.

Grad Haasberg ali po domače Hošperk se nahaja sredi Planinskega polja in je arhitekturni spomenik slovenske grajske arhitekture. Danes je dvorec Haasberg le še grajska razvalina. Gradu in njegove infrastrukture je namreč vedno manj. Grajska stavba baročnega gradu je v tem trenutku statično vprašljiva, zato je potrebno predvideti spomeniško varstveno akcijo statične konsolidacije zidov.

Ravbarjev stolp ali Mali grad: Na manjšem, s treh strani zavarovanem skalnem pomolu nad izvirom Unca, v Kačji vasi pri Planini stoji trinadstropen okrogel stolp kot edini ostanek nekdanjega Malega gradu z nemškim imenom Kleinhauss. Po enem od lastnikov se ga je oprijelo ime Ravbarjev stolp. Od nekdaj mogočne grajske stavbe je danes ostal le še večnadstropni okrogli stolp. V njem je čudovit zvezdasto rebrast stolp ter na dvorišču opuščen vodnjak.

Osrednja grajska stavba gradu Orehek danes še vedno stoji, vendar je statično vprašljiva. Obodno obrambno zidovje je do višine grajskega dvorišča porušeno, času in zelenju kljubuje le še del vhodnega obrambnega stolpa.

Dvorec Ravne je odkar so ga pozidali Hohenwarti v drugi polovici 18. stoletja ohranil skoraj nespremenjeno podobo saj ni doživel uničujočih prezidav ali dozidav tako kot sosednji gospodarski objekti. Slabše se je ohranil tudi oblikovani park pred vhodno fasado. V zadnjih nekaj letih je stavba gradu ter kašče začela propadati. Objekt bi bilo zaradi zgodovinskega pomena potrebno obnoviti ter mu zagotoviti lepšo podobo ter potrebno funkcijo, ki pripada objektom take veličine.

Na Bistriškem sta pomembna **GRAŠČINA TURN in LOVSKI GRADIČ MAŠUN** - Leta 1874 tik ob meji s kmečkimi gozdovi, na sedlu dveh prehodov v dolino Pivke, so zgradili gozdarsko hišo in jo poimenovali po starem ljudskem imenu za tisti kraj "Mašun" kar je izpeljanka iz besede mašiti (sedlo). Kmetje so gradnjo te hiše razumeli kot poseganje v njihove svoboščine, zato so se uprli. Uporniki so šli na **Mašun**, kjer so pretepli zidarske delavce in komaj končano novogradnjo spremenili v kup razvalin, vendar je bila pozneje znova sezidana. Ker se je z intenziviranjem gospodarjenja večalo tudi število gozdarskega osebja so staro gozdarsko hišo postopoma prezidavali in preurejali v lovski gradič.

Zanimivi se nekateri sakralni objekti: cerkev Sv. Helene na Premu, pomembna zlasti zaradi fresk, ki jih je izdelal Tone Kralj, zaradi istega velja omeniti tudi cerkvi SV. Marije Karmelske v Podgrajah, Sv. Jurija v Bistrici in Sv. Petra v Trnovem. Zelo pomembna je tudi cerkev Sv. Barbare, ki jo krasi zlat lesen oltar iz 18. stoletja in zvonik v cerkvi Sv. Antona v Podstenjah

Merila, ki hkrati določajo razpoznavne, identitetne vrednosti nekemu prostoru, morajo biti vezana na vse grajene strukture, ne samo na ljudsko kmečko arhitekturo: vse, kar je v nekem okolju zgrajeno, namreč odloča o arhitekturnih vrednotah ali napakah, zato mora biti vključeno v odločanje o urejanju prostora. Območje je zaradi zgodnje poselitve in burne zgodovine ter skozi čas spreminjajočega se načina življenja v pogledu grajenih struktur izredno pestro. V taki množici je najti pozitivne primere obnov in vnosov vsebin (Predjamski grad), obnova posameznih zasebnih objektov, prestrukturiranje degradiranih opuščenih vojaških kompleksov v podjetniške namene…. Kot tudi kvarne vizualne elemente (neprimerna obnova, opuščeni vojaški objekti, opuščene grajske stavbe…..). Vse strukture, ki so v preteklosti pogosto pomenile tudi razvojno omejitev območja, pa je možno izkoristiti kot pomemben razvojni potencial (turistični, podjetniški) ter na ta način ohraniti del zgodovinske, tehnične dediščine, arhitekturne ali etnološke dediščine.

1.1.5. Infrastruktura

Cestna infrastruktura

Območje Postojne je dobro vpeto v državni cestni križ in ima hitre cestne povezave izven regije. Obravnavano območje na zahodnem delu prečka avtocesta *Ljubljana – Koper* in železnica *Ljubljana – Koper (Trst).*Preko območja regije pa potekajo tudi regionalne ceste in tvorijo ugodno prometno povezavo regije navzven. Občine v sodelovanju z Direkcijo RS za ceste pripravljajo strokovne podlage za rešitve kritičnih odsekov in križišč. Okrepitev cestne oziroma daljinske povezave v smeri proti Reki, katere trasa je opredeljena v SPRO, ter je v pripravi državni lokacijski načrt za avtocesto, bo prometno odprla preostali del območja (Pivka, Ilirska Bistrica), ter razbremenila daljinski cestni promet. Občina Postojna je že podala svoje usmeritve za načrtovanje bodoče trase AC na odseku Postojna/Divača – Jelšane, pri čemer predlaga prioritetno obravnavo trase AC, ki se naveže na traso AC A1, odsek Postojna – Razdrto pri Stari vasi in poteka vzhodno od obstoječe Glavne ceste G6 do mednarodnega mejnega prehoda Jelšane, saj le ta zagotavlja v osnutku programa priprave navedeno funkcijo nove cestne povezave: zagotovitev medsebojne povezanosti središč, mednarodnega, nacionalnega in regionalnega pomena. Občina Ilirska Bistrica zahteva izgradnjo avtoceste z dvema krakoma (Y) in sicer prioritetno v smeri Ljubljana, sledi Koper.

Veliko obremenitev obstoječemu cestnemu omrežju predstavlja dnevna migracija prebivalstva in povečan tranzitni promet v smeri Dolenjske in Hrvaške. Po avtocesti se je, po podatkih Direkcije Republike Slovenije za ceste, leta 2004 prepeljalo nad 30.000 motornih vozil (povprečni letni dnevni promet), po povezavi do Dolenjske in Hrvaške pa okoli 4.500 motornih vozil.

Tabela 2: Delovno aktivno prebivalstvo po načinu potovanja na delo

	način potovanja na delo					
občina prebivališča	**peš ali s kolesom**	**z avtom kot voznik**	**z avtom kot sopotnik**	**z avtobusom**	**z vlakom**	**z motornim kolesom ali drugo**
Ilirska Bistrica	558	4063	285	137	47	82
Pivka	251	1726	150	132	109	19
Postojna	1113	3969	359	364	201	119

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v RS, 2002

Ostale ceste imajo lokalni značaj in povezujejo posamezna območja in naselja znotraj posameznih občin. Vzdrževanost cest je odvisna od občin in od velikosti njihovih proračunov in je različna od občine do občine, zaznati pa je tudi problem cestnih povezav na podeželju (dostop do vasi).
Obstoječo regionalno infrastrukturo je treba na odsekih, kjer je dotrajana oziroma kjer so ozka grla (npr. križanje cest z železnico), preplastiti, zagotoviti ustrezne širine ter odpraviti nevarne odseke. Povečati bo treba rabo bolj trajnostnih oblik prometa

Pomemben komunikacijski element osrednjega dela območja so gozdne ceste. Razlog njihovega nastanka je bilo gospodarjenje z gozdom in sečnja lesa (kar je tudi dandanašnji pretežni razlog). Skladno z razvojem turizma, izletništva in drugih aktivnosti v prostem času pa postajajo vse bolj pomembne prometne žile.

Ukinjanje prog javnega potniškega prometa. Porast osebnih vozil povzroča zmanjševanje potreb po javnem potniškem prometu. Proge se zaradi nerentabilnosti ukinjajo. Prizadeti so kraji, ki so že tako demografsko ogroženi in posamezne marginalne skupine (starejši občani, invalidi, deloma mladina). Z ukinjanjem prog se tako zmanjšuje povezava krajev znotraj občine in tudi navzven ter še dodatno marginalizira že tako ogrožene skupine občanov.

Železniška infrastruktura
Proge so elektrificirane, po železnici pa potekata potniški in tovorni promet. Obstoječe železniško omrežje je zastarelo, zaradi dotrajanih železniških prog so hitrosti vlakov nizke, potovalni čas pa predolg.
Obravnavano območje prečka tudi železniški koridor mednarodnega pomena Ljubljana – Koper/Reka, za katerega se s SPRO predvidevajo rekonstrukcije in posodobitve železnice za omogočanje večjih hitrosti, saj je železniško omrežje zastarelo: Za navezovanje na evropsko »TEN« infrastrukturno omrežje ter V. in X. panevropski prometni koridor, se bo tako (po strategiji prostorskega razvoja Republike Slovenije) rekonstruiralo in dogradilo daljinsko železniško povezavo mednarodnega pomena **od Pivke prek Ilirske Bistrice naprej proti Reki.** V prihodnosti je verjetno pričakovati večjo preusmeritev tovornega prometa na železnico in razbremenitev cest s tovornimi vozili. V prihodnosti sicer obstajajo možnosti za izgradnjo novih smeri na tem območju, zaenkrat pa predvsem posodobitev obstoječih tirov in naprav ter prilagajanje evropskim standardom.

Telekomunikacijska infrastruktura
Telekomunikacijsko omrežje je predvsem zaradi lege regije in dejstva, da preko nje potekajo najpomembnejši telekomunikacijski vodi, solidno. Še vedno pa je velik problem vasi na podeželju hitrejši dostopa do interneta, kabelske TV.. deficitarna je tudi ponudba internetnih storitev. Sistematična obravnava telekomunikacijskih omrežij je potrebna tudi zaradi njihovega vpliva na prostorski razvoj regije skladno z usmeritvami države.

Energetika
Značilna je relativno dobra oskrba z električno energijo, ki je tudi edini pomembnejši energetski vir. Lesne odpadke pa so izrabila le lesnopredelovalna podjetja za lastne potrebe. Območje pokriva en dobavitelj električne energije in sicer *Elektro Primorska*.

Alternativni viri energije predstavljajo najpomembnejšo strateško rezervo. Gre za vire, ki se v naravi ohranjajo in v celoti ali pretežno obnavljajo: vodna energija, biomasa (les, lesni odpadki, energetske rastline, biodizelsko in bioplinsko gorivo), geotermalna energija, sončna energija, energija vetra, odpadna toplota, energija komunalnih in drugih odpadkov. Med alternativne vire energije, ki so v območju dostopni lahko vključimo vsaj tri, ki jih je možno izkoriščati v večji meri:

1. lesno biomaso (66 % gozdnatost območja),
2. vetrno energijo (ugodni vetrni potencial)
3. izkoriščanje toplote zemlje

Pri izrabi alternativnih virov je zanimiv poskus v občini Postojna, ki je v podružnični osnovni šoli Hruševje začela z ogrevanjem, kjer izkoriščajo toploto zemlje. Tehnika izkoriščanja toplote površinske zemlje je preizkušena, poseg v parcelo pa je s primernimi stroji relativno nezahteven, tako da intenzivnost izkoriščanja zemeljske toplote ne vpliva na floro.

Velika gozdnatost omogoča izkoriščanje lesne biomase. Tako bo v Pivki v kratkem odprta prva kotlovnica za daljinsko ogrevanje na lesno biomaso za potrebe novega trgovsko poslovnega centra v Pivki ter poslovno stanovanjskega objekta. V pripravi oziroma v fazi zaključka razpisa za upravljanje in vzdrževanje toplovodnega omrežja pa je že druga kotlovnica, ki bo ogrevala javne objekte v centru Pivke (Krpanov center, vrtec, osnovno šolo in novo večnamensko športno dvorano).

Letališka infrastruktura

V Postojni je letališče, ki je namenjeno športnim in turističnim letalom (skupne mase do 2000 kg). Letala iz tujine morajo najprej pristati na enem od mednarodnih letališč in po carinjenju z najavo in dovoljenjem nadaljujejo let proti Postojni.

Kolesarske steze in tematske poti

Pozitivne so številne iniciative za sistematično urejanje (načrtovanje, upravljanje in dograjevanje) kolesarskih in tematskih poti. V območju so s signalizacijo in opremo opremljene predvsem gozdne učne poti, saj se pomen turizma in rekreacije v gozdovih ali na gozdnem robu iz leta v leto bolj krepi. Zlasti velja to za območje Sviščakov in Mašuna. V preteklih letih so bile tako opremljene s počivališči tematske poti na območju Mašuna (1) in Sviščakov (1) ter gozdna učna pot v občini Postojna. V mestu Postojna so urejene kolesarske steze ter kolesarski park Notranjska. Omeniti je potrebno še kamnoseško učno pot na Kalu ter kolesarsko pot po občini Postojna in Pivka (ogled občasnih jezerc – Palško in Petelinjsko). Zelo pomemben projekt je tudi vzpostavitev Velike Krpanove poti. Na Bistriškem je zelo pomembna ureditev Brkinske sadne ceste, ki je v izvajanju. V pripravi in izvajanju pa so tudi nekatere druge poti, ki jih podrobneje ne omenjamo na tem mestu, ampak v Izvedbenem delu RPP kot obstoječe ali potencialne (skupne) projekte.

Okoljska infrastruktura- Povečujejo se investicije v gradnjo čistilnih naprav in komunalno infrastrukturo. Odvajanje odpadnih voda je v naseljih regije neustrezno in se vode neprečiščene stekajo v vodotoke in podzemlje, občine skladno s programi in občinskimi razvojnimi načrti letno povečujejo investicije v ta segment infrastrukture. Posodablja se vodovodne sisteme **-** Občina Ilirska Bistrica načrtuje izgradnjo vodovoda za zaselek Zalči v Krajevni skupnosti Harije, ki je zaenkrat še brez vodovoda. Izgradnja se bo izvedla v letu 2006. Obnove zastarelih vodovodnih omrežij pa naj bi potekale skladno z načrtom razvojnih programov v vsaki posamezni občini. Za večino omrežij javnih vodooskrbnih sistemov na splošno velja, da je večji delež cevovodov relativno star, kar pomeni, da prihaja s starostjo do okvar v omrežju in do povečanih izgub vode (tudi do 50%). Tudi obnova omrežja predstavlja v naslednjih 15-tih letih potrebo po ogromnih denarnih sredstvih. Sistem oskrbe z vodo je sestavljen iz velikega števila lokalnih in zasebnih vodovodov ter javnih vodovodnih sistemov. Na območju občine *Postojna* je oskrba s pitno vodo zadovoljiva v nižjem predelu občine, na zahodni in severni strani občine pa je nekoliko slabša. Na območju občine *Pivka* je oskrba s pitno vodo zadovoljiva. Težave oskrbe s pitno vodo so v *Košanski dolini*, kjer skladno z zastavljenim programom in v okviru finančnih možnosti dograjujejo vodovodni sistem. Oskrba območja je iz zajetja *Malni*.Glavni vir oskrbe s pitno vodo za Ilirsko Bistrico je vodni vir Bistrica.
Problem vasi in nasploh problem podeželja je torej tudi okoljska infrastruktura.

Sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem se je začelo razvijati. Sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem na področju razvoja in upravljanja infrastrukture se bo moralo vzpostaviti, zaradi omejenih javnih sredstev za pokrivanje potreb in naporov za povečanje kvalitete ter učinkovitosti javnih storitev. Skozi ta partnerstva se prednosti zasebnega sektorja (dinamičnost, dostop do finančnih virov, poznavanje tehnologij, menedžerska uspešnost, podjetniški duh…) združujejo s socialno odgovornostjo, okoljsko osveščenostjo, lokalnim znanjem in ustvarjanjem novih delovnih mest, ki so lastnosti javnih sektorjev.
Pozitivne iniciative: V občini Postojna podpisane so namreč urbanistične pogodbe za komunalno opremljanje PC Kazarje, stanovanjske soseske ob Pivki in so v zaključni fazi. Poleg tega je razvidno uspešno sodelovanje občine in po jame v okviru razvojnih programov; podpisano je pismo o nameri med občino in Postojnsko jamo – skupni projekti s področja turizma. Poleg tega je občina Postojna podpisala pismo o nameri z zasebnim sektorjem o vzpostavitvi novega hotela Kras.

Prometna dostopnost do območja RRP je dobra, slabša pa je kakovost cest. Obremenitev cest je velika zaradi dnevne migracije in tranzitnega prometa. Povečuje se tudi uporaba osebnega avtomobila kot glavnega prevoznega sredstva, zanemarljiva pa je raba bolj trajnostnih oblik prometa. Tako za območje RPP, kot celotno regijo je značilno kraško površje in vse kar se dogaja na površju, se odraža v kakovosti vode. Zato bo treba vzpostaviti območja varstva pitne vode. Eden izmed problemov je tudi velika izguba vode v vodovodnem sistemu. Potrebno bo obnoviti vodovodne sisteme ter tako zmanjšati izgubo vode ter sočasno zmanjšati črpanje in porabo pitne vode. Opremljenost s kanalizacijo je v urbanem območju dobra, slabše pa je na podeželju. Komunalno opremljena in priključena na čistilne naprave so običajno samo večja naselja. Odvajanje odpadnih voda je v ostalih naseljih območja RPP velik problem katerega bo potrebno sistematično in SKUPNO reševati v novem programskem obdobju in pritegniti čim večja sredstva države in EU.

1.1.6. Urejanje prostora

Urejanje prostora je v pristojnosti občin, skladno s tem vsaka od treh občin ureja podeželski prostor z občinskimi prostorskimi akti. Spremenjena državna zakonodaja na tem področju je pospešila izdelavo strokovnih podlag in sprememb ter dopolnitev k obstoječim prostorskim aktom ter priprave za izdelavo prostorskih strategij in prostorskih redov.

V okviru aktivnosti RPP-ja evidentirana pobuda za ustanovitev sklada za gospodarjenje s kmetijskimi zemljišči. ki predvideva oblikovanje skupnega predloga gozdarske in kmetijske stroke za razmejitev gozdnih in kmetijskih zemljišč glede na proizvodne lastnosti zemljišč, skupaj z občinami kot upravljavci prostora ter oblikovanje sklada (po vzoru drugih držav) za gospodarjenje s kmetijskimi zemljišči. Pobuda je bila podana na delavnici 24.2. 2006.

Pojav konfliktnih situacij med varovanimi območji (Natura 2000) in razvojem dejavnosti v prostoru. Pri preseganju te situacije igra zelo pomembno vlogo kmet, kot upravljavec kmetijskega in podeželskega prostora, ki pa se bo moral v skladu s potrebami družbe dolgoročno preusmeriti v ohranjevalca tradicionalne krajine (proizvodna funkcija s tem ostaja vendar ni prednostnega pomena!), kar pa ne bo mogoče brez posebnih podpor države (kot neposredne finančne vzpodbude, projekti, olajšave pri administrativnih postopkih, itd) Natura 2000 naj postane priložnost za trajnostni razvoj območja in s tem novih (inovativnih) pridelkov, izdelkov in storitev na podeželju.

Problemi s posestno strukturo: nedefinirana meja med gozdom in kmetijskimi zemljišči**;** posestna struktura velika razparceliranost, majhne parcele je ob sedanji zemljiški politiki nemogoče združevati in zaokroževati zemljišča. Večji zemljiški kompleksi pa so predpogoj za

racionalno izkoriščanje travnatega sveta. Pogosto kmetijske subvencije uveljavljajo lastniki zemljišč, ne pa tisti, ki ta zemljišča dejansko obdelujejo.

Podeželski prostor območja je zelo raznolik glede na pogoje delovanja (kmetijstvo, podjetništvo , nekmetijske dejavnosti). Na območjih s slabšimi pridelovalnimi pogoji se razvijajo dopolnilni programi v povezavi s kmetijstvom, delo na domu, dosti bolj nerazvite pa so druge nekmetijske dejavnosti. Podeželje ni več le agrarno zaledje, temveč namenski in več pomenski prostor, ki je v partnerskem odnosu z mestom.Za izkoriščanje primerjalnih prednosti podeželja se spodbuja diverzifikacijo tistih gospodarskih dejavnosti, ki v povezavi s kmetijstvom in gozdarstvom omogočajo ohranjanje poseljenosti in vitalnosti podeželja. Prav tako se spodbuja tiste nekmetijske dejavnosti na podeželju, ki posredno ali neposredno prispevajo k visoki kvaliteti, prepoznavnosti in doživljajski privlačnosti njegove naravne in kulturne krajine. Dosežena je tista stopnja tehnološke izrabe prostora, ko moramo ponovno poiskati človeška merila za našo bivalno okolje, kar je vezano na preprečevanje ekološkega, vizualnega in kulturnega onesnaženja. Temeljni cilj urejanja prostora, njegove identitete in kvalitetnega bivalnega okolja postaja uresničljiv z uveljavitvijo ustrezne vloge celotnega prepleta naravnih danosti, arhitekturne dediščine in kulture rabe prostora.

1.2. DRUŽBENI IN KULTURNI PROSTOR

1.2.1. Glavne demografske značilnosti območja

Demografski trendi

Gibanje prebivalstva znotraj regije je pozitivno, kar pomeni, da se je število sicer povečevalo (od leta 1981 do leta 2004 je stopnja rasti znašala 2,7%) vendar še vedno pod povprečjem gibanja prebivalstva celotne Slovenije, ki znaša 5,6%.Znotraj obravnavanega območja pa je bila rast v letu 2004 za občino Ilirsko Bistrico negativno (-41), za občino Pivko in pa Postojno komaj pozitivno (+1).

Rast prebivalstva je predvsem posledica pozitivnega selitvenega prirasta iz tujine (v primeru Ilirske Bistrice in Pivke). Notranje selitve prebivalstva, posebno iz podeželja pa so usmerjene v druga območja, kjer je možnost zaslužka večja.

Problem staranja prebivalstva, ki ga povzročata podaljševanje pričakovane življenjske dobe in upadanje rodnosti, je problem celotne Slovenije. Delež starega prebivalstva namreč narašča, medtem ko delež mladega pada. To povzroča spreminjanje deleža aktivnega in vzdrževanega prebivalstva. Vplivi staranja prebivalstva bodo vidni predvsem pri pokojninah, zdravstvenem in socialnem varstvu (oskrba večjega števila starih ljudi in gradnja objektov za institucionalno varstvo starejših oseb), delovno sposobnem prebivalstvu in posledično gospodarski rasti.

Trg delovne sile

Registrirana stopnja brezposelnosti je bila v obravnavanih treh občinah Notranjsko-kraške regije pod slovenskim povprečjem, ki je aprila 2006 znašalo 9,9%. Najvišja stopnja brezposelnosti je v Ilirski Bistrici (8,7%), sledi Postojna (7,7%) in Pivka (6,2%). Splošen trend v Sloveniji je, da je brezposelnih več žensk kot moških, predvsem pa so brezposelni mladi oziroma iskalci prve zaposlitve, zato bi morala politika zaposlovanja temeljiti predvsem na zaposlovanju mladega kadra in žensk, predvsem iz podeželja. Na ta način bi postalo obravnavano območje prijazno za družine, kar bi vplivalo na ostajanje mladih na obravnavanem območju, namesto da bi ljudje odhajali v druge regije, predvsem v Obalno-kraško in Osrednjeslovensko.

Grafikon 1: Stopnja brezposelnosti po občinah

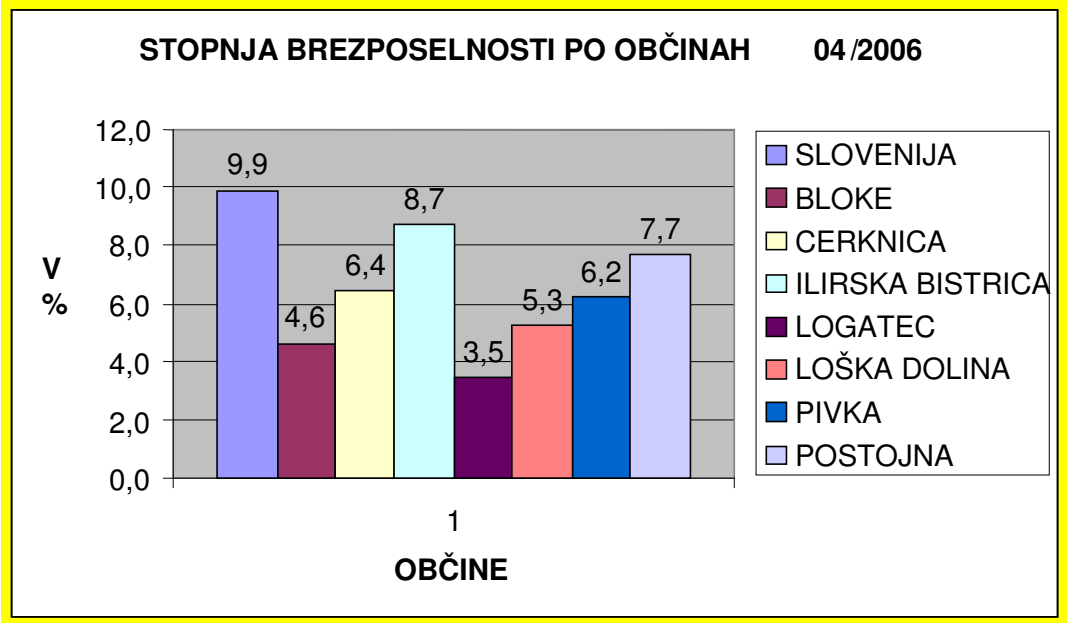

Vir: SURS

Delovno aktivnega kadra je največ v Postojni, medtem ko so številke za ostale občine občutno manjše. Povprečna bruto in neto plača sta v primerjavi s Slovenijo v vseh treh občinah pod povprečjem. Najbližje povprečju je plača v občini Postojna, daleč pod povprečjem pa je v občini Pivka

Glede na delovno aktivno prebivalstvo je na območju RPP in v regiji nasploh prisotnih veliko dnevnih migrantov. V občini Ilirska Bistrica so bili, poleg domačega prebivalstva, zaposleni še prebivalci občin Ajdovščina, Divača, Hrpelje – Kozina, Koper, Ljubljana, Logatec, Nova Gorica, Piran, Pivka, Postojna in Sežana. V občino Pivka prihajajo na delo prebivalci občin Cerknica, Divača, Hrpelje – Kozina, Ilirska Bistrica, Koper, Ljubljana, Logatec, Postojna in Sežana. V občini Postojna se zaposlujejo prebivalci občin Pivka , Ilirska Bistrica , Ajdovščina, Cerknica, Divača, Idrija, Koper, Ljubljana, Logatec, Sežana in Vrhnika.

V nadaljevanju podajamo podatke za celotno N-K regijo, ker podatkov za območje RPP ni na voljo. Iz popisa iz leta 2002 je razvidno (glej Tabelo 3), da je delež kmetijstva (3,4%) v Notranjsko-kraški regiji manjši od povprečja Slovenije (3,9%). Po drugi strani pa je nadpovprečno število ljudi zaposlenih v industriji (42,4% v Notranjsko-kraški regiji, 38% v Sloveniji) in nekoliko manj v storitvenih dejavnostih (49,6% v Notranjsko-kraški regiji, 52,7% v Sloveniji).

Tabela 3: Delovno aktivno prebivalstvo po dejavnosti in spolu

Statistična regija		Dejavnosti									
	skupaj	kmetijske dejavnosti			nekmetijske dejavnosti (razen storitvenih)			storitvene dejavnosti			neznano
		skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	
SLO	818304	32649	20736	11913	311180	207478	103702	431494	193642	237852	42981
N-K	21098	734	480	254	8948	5930	3018	10475	5077	5398	941

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, 2002

Še vedno so prisotni trendi depopulacije prebivalstva in neugodne starostne strukture na kmetijah

Za delo in življenje manj atraktivni podeželski prostor kljub vlaganjem še vedno zaostaja v razvoju, v nekaterih območjih, predvsem v gorsko višinskih in kraških, pa je še vedno opazen

trend depopulacije predvsem mlajših ljudi z izobrazbo. Posledice se na gospodarskem področju kažejo v ekstenziviranju in propadanju posameznih proizvodnih potencialov, na negospodarskem področju pa v nazadovanju in krčenju ekonomske in socialne infrastrukture.

Zelo visoka zastopanost delovne sile v pozni aktivni dobi ali zunaj nje na kmetijskih gospodarstvih: Pri splošnih demografskih značilnosti - starostni sestavi delovne sile - na družinskih kmetijah opazimo, da je visok odstotek nosilcev kmetijskih gospodarstev v starostni skupini od 55 do 64 let let in celo nad 64 let starosti. Starejši od 55 let namreč predstavljajo več kot polovico delovne sile na družinskih kmetijah.

Obravnavano območje je zelo redko naseljeno. S 35 prebivalci na km^2 se šteje za najredkeje poseljeno statistično regijo v Sloveniji. Najgosteje poseljena občina v statistični regiji je Postojna, ki pa dosega s 54 prebivalci na km^2 le dobro polovico slovenskega povprečja.

1.2.2. Izobrazbena struktura prebivalstva, znanja in spretnosti ljudi

Izobrazbena struktura

Je slaba, vendar kaže trend izboljšanja. Po osnovni šoli se pretežni del populacije usmeri v nadaljevanje šolanja znotraj območja obravnavanih občin (možnost nadaljevanja šolanja na Srednji gozdarski in lesarski šoli v Postojni za gozdarski in lesarski program ter na Srednješolskem centru v Postojni na gimnaziji, strojni in ekonomski šoli, gimnaziji v Ilirski Bistrici, nekaj v Obalno-kraški regiji, medtem ko manjši del nadaljuje šolanje v Ljubljani.

Po srednji šoli dijaki izobraževanje nadaljujejo v Ljubljani, v Kopru, v Mariboru ter Novi Gorici. V Postojni imajo študentje možnost šolanja na Višji strokovni šoli, ki nudi program poslovnega sekretarja in strojništva. Posebnost je podiplomski študij krasoslovja, ki ga omogoča Inštitut za raziskovanje krasa v Postojni, študij pa se dejansko izvaja na Univerzi v Novi Gorici.

Grafikon 2: Število študentov po občinah, leta 2005

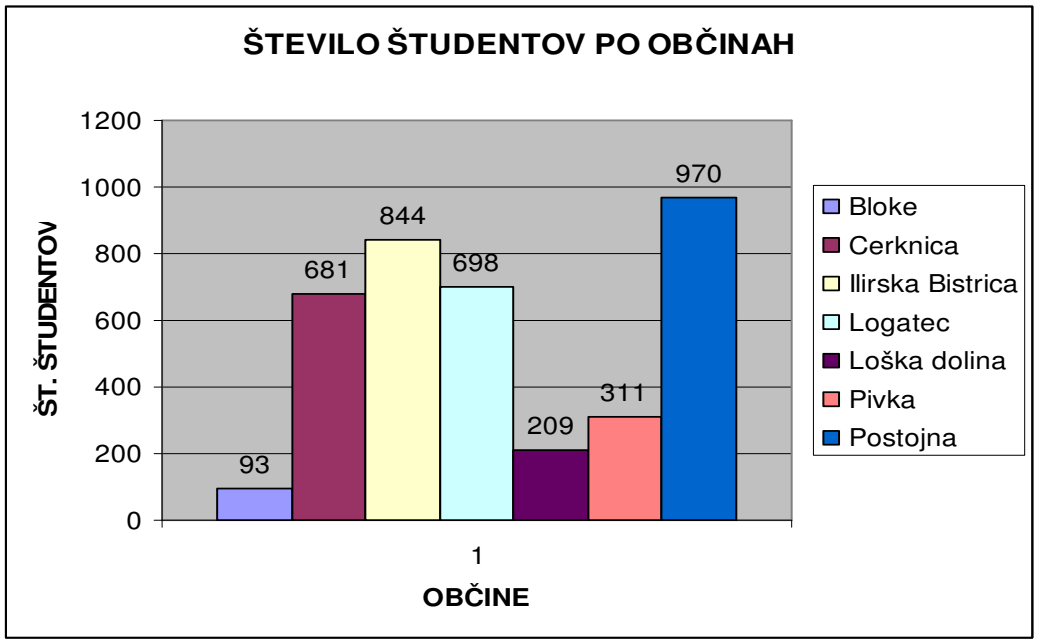

Možnosti za izobraževanje odraslih so nekoliko boljša saj se Ljudski univerzi nahajata v Postojni in Ilirski Bistrici, ki nudita izboljšanje izobrazbene ravni in kvalitete življenja prebivalstva, saj prenizka izobrazbena raven povzroča počasnejši razvoj.

Potrebno bi bilo izobraževati in usposabljati človeške vire ter jim s tem omogočiti razširjeno in poglobljeno znanje. Spodbuditi je potrebno večje kadrovsko štipendiranje, ki bi zadržalo izobraženi kader na območju in s tem preprečilo beg možganov v bolj razvite dele Slovenije. Z večjim vlaganjem v kvantiteto in kvaliteto, predvsem raznovrstnost srednješolskih in višje šolskih programov (npr. višješolski program okoljevarstva, lesarstva), bi dosegli večji interes in posledično večji vpis prebivalstva v izobraževalne programe.

Tako v obravnavanih občinah – posledično tudi v regiji kot tudi v celotni Sloveniji, je potrebno poudariti koncept vseživljenjskega učenja, ki so ga sprejele vse vlade držav Evropske unije kot nekaj, kar prispeva k uresničevanju temeljnega cilja, zapisanega v Lizbonski strategiji. Pomembno je upoštevati nenehne spremembe v delovnem življenju, spremembe demografske strukture prebivalstva ter hkrati zagotavljati enake možnosti in preprečevati socialno izključenost. Zaradi teh razlogov je potrebno poskrbeti za izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja, olajšati dostop do izobraževanja in usposabljanja ter odpreti sistem izobraževanja in usposabljanja v širše okolje.

V območju je kar 90% nosilcev kmetijskih gospodarstev, ki nima kmetijske izobrazbe, kar predstavlja problem tako pri modernem gospodarjenju na kmetijah kot tudi pri črpanju sredstev iz evropskih kmetijskih strukturnih skladov. Od 1758 nosilcev jih ima kar 1588 samo praktične izkušnje z delom na kmetijah, 115 gospodarjev ima opravljene tečaje iz kmetijstva, 55 pa je takih, ki imajo poklicno, srednjo višjo ali visoko šolo.

Znanja in spretnosti ljudi

V Slovenski vasi je Čebelarska zveza Slovenije letos odprla Čebelarsko šolo Antona Janše, ki nudi tehnično pomoč čebelarjem. Pokriva večje območje: celotno Notranjsko – kraško regijo, Sežano, Koper. Šola poteka v vaški hiši, ki je bila zgrajena s pomočjo programa CRPOV. V Narinu v okviru Društva podeželskih žena Narin potekajo kuharski tečaji, ki jih pripravlja društvo skupaj z gostujočimi predavatelji.

Srečanja z rokodelskimi znanji so tudi prek študijskih krožkov, možnost ogleda rokodelstev prek živih delavnic - Pri krožku Restavratorstva V Ilirski Bistrici se udeleženci seznanjajo z načini zaščite in ohranjanja starih predmetov ter se sami preizkusijo v restavratorskih delih. Ohranjena so še nekatera tradicionalna znanja, ki jih obiskovalci območja lahko tudi vidijo kot žive delavnice npr: ogled sedlarske delavnice v Dolnji Bitnji (Ilirska Bistrica).
Različne izobraževalne tečaje organizirata tudi Kmetijsko svetovalna služba Ilirska Bistrica in Zavod za gozdove, Enota Postojna in Sežana za Občino Ilirska Bistrica.

Tradicionalna rokodelska znanja so trenutno manj zanimiva kot osnova za opravljanje dejavnosti domače in umetnostne obrti na podeželju. Ugotavljanje stanja na tem področju je sicer težje, saj lahko temeljimo samo na registru Obrtne zbornice Slovenije – sekcija domača in umetnostna obrt, ki vodi register teh dejavnosti in nosilcev, ki se s to dejavnostjo ukvarjajo. Podatki so seveda selekcionirani in ne pokažejo, koliko teh znanj je v resnici na območju, pač pa, katere se opravljajo kot poslovna dejavnost. Glede na te podatke smemo sklepati, da so trenutno tradicionalna znanja na območju manj zanimiva za opravljanje poslovne dejavnosti. V registru so namreč na območju Ilirske Bistrice vpisani 2 nosilki tovrstnih dejavnosti, na območju upravne enote Postojna (Pivka in Postojna) pa je takih nosilcev 9, pri čemer ne opravljajo vsi samo te dejavnosti. Dejavnosti povezane s tovrstnimi znanji pa so: izdelovanje turističnih spominkov, izdelovanje izdelkov iz papirja, svečarstvo in izdelki iz voska, pletarski izdelki in ročna poslikava na različne materiale.

Delujoča stanovska združenja so pomembna za izmenjavo izkušenj in informacij: Ta so: dve društvi živinorejcev, štiri društva kmečkih in podeželskih žena, eno sadjarsko društvo, tri čebelarska društva, dve društvi rejcev drobnice, eno društvo vrtnarjev in en strojni krožek ter LPC, zavod NEC., ki poleg KGZS, prav tako nudi svetovanje ter podporne naloge kmetom ter ostalim zainteresiranim).

Kljub temu, da trenutno izhodišče izobrazbene strukture v območju ni dobro, pa kazalci kažejo, da se ta struktura boljša, kar je nujno za nadaljnji razvoj območja. Ugotavljanje prisotnosti obvladovanja različnih rokodelstev in tradicionalnih znanj je težje. Podatki so seveda selekcionirani in ne pokažejo, koliko teh znanj je v resnici na območju, pač pa, katere se opravljajo kot poslovna dejavnost. Glede na te podatke smemo sklepati, da so trenutno tradicionalna znanja na območju manj zanimiva za opravljanje poslovne dejavnosti. Različnih oblik delovanja in izražanja lastne kreativnosti skozi interesne dejavnosti je v območju veliko, vendar so bolj vezane na občinska središča. Dobrodošla pobuda so tako študijski krožki, ki jih v glavnem organizirajo Ljudske univerze v povezavi z aktivnimi društvi v območju in se izvajajo tudi v podeželskem prostoru. Zelo pomembna je tehnična pomoč čebelarjem organizirana prek čebelarske šole v območju.

1.2.3. Šolstvo

Število osnovnih šol na obravnavanem območju je zadovoljivo, večji problem predstavlja upadanje števila otrok, kar vodi do zapiranja podružnic šol, kar za šolarje pomeni večjo časovno in krajevno oddaljenost šolanja. V občini Postojna delujejo tri Osnovne šole, od tega dve v Postojni in ena v Prestranku, s štirimi podružničnimi šolami (v Studenu, Planini, Bukovju in Hruševju. v občini Pivka dve osnovni šoli – Pivka in Košana (podružnici Zagorje in Šmihel), v Občini Ilirska Bistrica pa kar šest osnovnih šol, in sicer: OŠ Antona Žniderščiča Ilirska Bistrica, OŠ Dragotin Kette, Ilirska Bistrica, OŠ Rudolf Ukovič, Podgrad, OŠ Rudi Mahnič Brkinc, Pregarje, OŠ Toneta Tomšiča, Knežak, OŠ Podgora, Kuteževo, OŠ Jelšane, Jelšane.

V rednem programu srednješolskih izobraževanj se odvijajo programi splošnih gimnazij, ekonomski program in program strojništva na Šolskem centru Postojna ter programi s področja gozdarstva in lesarstva na Srednji gozdarski in lesarski šoli v Postojni. V Ilirski Bistrici se odvija program splošne gimnazije.

Ljudski univerzi Postojna in Ilirska Bistrica sta pomembni nosilki znanja Na Ljudski univerzi v Postojni izvajajo poleg programov jezikovnih izobraževanj in različnih usposabljanj tudi programe za pridobitev izobrazbe na različnih stopnjah. Na stopnji srednjega poklicnega izobraževanja izvajajo programe trgovec, bolničar negovalec, voznik. Na srednjem strokovnem izobraževanje programe: prometni tehnik, predšolska vzgoja, ekonomski tehnik in strojni tehnik. Ljudska univerza Ilirska Bistrica pa izvaja programe srednjega poklicnega izobraževanja – trgovec ter srednjega strokovnega izobraževanja – smer ekonomski tehnik. Na Šolskem centru Postojna deluje tudi Višja strokovna šola.

Šolski center Postojna ima v svoji sestavi organizacijsko enoto -Višjo strokovno šolo, ki v študijskem letu 2006/07 vpisuje četrto generacijo v program Poslovni sekretar. Višja strokovna šola v Postojni bo v študijskem letu 2006/2007 prvič vpisovala študente in študentke v višješolski program Strojništvo.
RRA, občine in nekatera podjetja v Notranjsko-kraški regiji so vzpostavili štipendijsko shemo, katere namen je ponuditi kadrovsko štipendijo izbranim študentom, ki študirajo na tistih študijskih smereh, ki jih potrebuje gospodarstvo N - K regije. Iz nabora prijavljenih študentov (pogoj je študijska smer in povprečna ocena višja od 7,5), podjetja sama izberejo tistega kandidata, ki ga bodo podprla. Štipendije so v večini primerov namenjene tehničnim kadrom, medtem ko primanjkuje delovnih mest za družboslovce in naravoslovce. Potrebno bi bilo spodbuditi podjetja k razpisu raznovrstnih kadrovskih štipendij in s tem zavezati izobražen kader, da ostane v regiji. Tudi Občina Ilirska Bistrica že vrsto let dodeljuje cca 40 do 50 štipendij za deficitarne poklice
Znanje za učinkovito uporabo IKT: Ugotavlja se neizkoriščene možnosti, ki jih ponuja informacijska tehnologija za delo na domu. V prostorih Višje strokovne šole v Postojni deluje tudi e- šola. Ljudska univerza v Postojni je pripravila načrt projekta, da bi spodbudili hitro in kakovostno širitev e-izobraževanja v vseh regijah Slovenije z namenom, da bi le to dvignilo kakovost in dostopnost izobraževanja odraslih, pri čemer so upoštevali strateške in razvojne

dokumente. Nova pridobitev je KRPANOV DOM v Pivki, kjer je omogočen javni dostop do interneta in kjer bo možno ustvarjanje na šestih računalnikih. Mrežni Multimedijski center (MMC) načrtuje širitev, tako v opremi kot tudi v spremljajočem programu. E – izobraževanje se izvaja tudi v Ilirski Bistrici in sicer v gimnaziji (brezplačno usposabljanje) ter na Ljudski univerzi in na OŠ Antona Žniderščiča. Prav tako ima e – točko tudi Knjižnica Makse Samsa in Mladinskem centru

Ugotovimo lahko, da ima območje na razpolago že določeno mrežo in programe, ki jih bo potrebno razvijati naprej, upoštevaje potrebe gospodarstva in drugih dejavnosti, ki se bodo razvijale na podeželju (predvsem kot nekmetijske dejavnosti). Vidik znanja postaja vedno bolj pomemben. Prav tako kot znanje samo, znanje posameznika, je pomembno obvladovanje znanja, ki se dograjuje in povezuje v socialnem okolju in šele nato se lahko udejanja in uporablja v organizacijskem okolju. Povezati in uporabiti moramo vse možnosti, ki jih za razvoj znanja ponuja že samo podporno okolje območja, ki odigrava pomembno vlogo pri razvoju »učečega se območja «.Pomembno se zdi aktivirati dober mlad, izobražen kader in narediti vse, da bi ga obdržali na območju.

1.2.4. Društvena dejavnost

Društvena ljubiteljska dejavnost je dobro razvita. Najbolj aktivna so turistična, kulturna, športna, lovska, gasilska društva ter društva žena. Delo v društvih zahteva vse večjo profesionalizacijo, stroški delovanja so večajo, sponzorska sredstva pa je težko pridobiti. Splošno mnenje je, da je potrebno ljubiteljske dejavnosti bolj podpirati, saj motivirajo prebivalstvo k večji aktivnosti in družbeni angažiranosti na podeželju. Na ta način se ohranja bogata duhovna in materialna dediščina ter kulturna identiteta posameznih območij.
Društva, ki se direktno oz. posredno ukvarjajo s turizmom igrajo pomembno vlogo v razvoju turizma na podeželju na vsakem območju. Vključujejo se v pripravo prireditev ter so vključeni v različne ostale turistične projekte. Društva igrajopomembno vlogo pri vse/medgeneracijskem učenju in druženju na podeželju.

1.2.5. Kulturna dogajanja in prireditve

Bogato kulturno in športno dogajanje v območju:
Obravnavano območje ima bogato naravno in kulturno dediščino, ki je premalo turistično prepoznavna izven regije. V okviru naravnih znamenitosti so pomembne kulturne prireditve, ki jih prirejajo znotraj in zunaj Postojnske jame ter v okviru Predjamskega gradu, kjer so postale tradicionalne Viteške igre. Omeniti je potrebno tudi Srečanje turističnih vasi Slovenije in zamejstva, ki jih tradicionalno prireja Društvo podeželskih žena Narin. Druge so odraz kulturnega, umetniškega in ljubiteljskega izražanja danes – mednarodni glasbeni festival mladih v Postojni, srečanja gledaliških skupin, Furmanski praznik.
Zanimiva kulturna točka je Hiša Kulture v Pivki, ki ima status regijskega MMC in ponuja razstave, glasbene dogodke, okrogle mize in podobno. Tradicionalna prireditev Zmaj 'ma mlade je neprofitni, kulturni festival, ki je lociran v središču Postojne in ponuja številne kulturne dogodke. Na obravnavanem območju treh občin območju obstajajo dve glasbeni šoli in sicer v Postojni in Ilirski Bistrici, ki organizirajo javne nastope učencev, komornih skupin, godalnih koncertov ter koncerne dejavnosti. V akustični dvorani Glasbene šole Postojna vsakoletno potekajo tekmovanja in revije Zveze glasbenih šol Primorske.

Večje knjižnice na območju so Knjižnica Bena Zupančiča v Postojni, ki ima enoti še v Pivki in Prestranku ter tudi svoj bibliobus, knjižnica Makse Samse v Ilirski Bistrici, ki je nova, moderna in funkcijsko zelo uporabna knjižnica, z vizijo postati moderno informacijsko središče. Knjižnice poleg izposoje gradiva nudijo tudi literarne večere, pogovore z ustvarjalci, predstavitve novih knjig, likovne razstave, predavanja, prireditve za otroke (lutkovne predstave, pravljice in ugankarske kotičke) ipd.

Pomemben je Notranjski muzej Postojna, ki je pričel delovati leta 1947 in se je v tem času že velikokrat preselil. Nekaj časa je prostore delil z Inštitutom za raziskovanje krasa v postojnskem gradu, dokler se ni leta 1995, zaradi prenove stavbe, začasno preselil v nekdanji Dom jugoslovanske ljudske armade in tam ostal do danes. Prostore si muzej deli z Glasbeno šolo Postojna, medtem pa se z Občino Postojna in Ministrstvom za kulturo RS dogovarja za prenovljen objekt. Zaradi hude prostorske stiske muzej nima stalne razstave, medtem ko ima zbirko po depojih. Vizija muzeja je, da postane prepoznaven v poudarjanju krasoslovja, saj je Postojna središče speleologije, jamskega in kraškega turizma ter da bi deloval kot center za zbiranje unikatnega krasoslovnega gradiva za lokalno in širšo slovensko javnost. Notranjski muzej ima štiri oddelke (arheološki, biološki, etnološki in zgodovinski), konservatorsko restavratorsko delavnico, številne zbirke, prireja različne projekte in dogodke (razstave, predstavitve knjig, humanitarnih dejavnosti, različnih zbirk in podobno). Z dislocirano muzejsko enoto v Cerknici je muzej kompleksna ustanova, ki dejavnost širi tudi v občine, ki geografsko mejijo na Notranjsko.

1.2.6. Zdravstvo, sociala, kakovost življenja

Zdravstvena oskrba v območju: Na območju občine Ilirska Bistrica je centralni zdravstveni dom v Ilirski Bistrici, ki ima tudi dve Zdravstveni postaji, in sicer v Podgradu in v Knežaku. ZD v Ilirski Bistrici ima 7 splošnih ambulant, 2 otroški, 6 zobnih ambulant, pulmološko ambulanta, urgentno ambulanto, reševalno postajo, rentgen in laboratorij, fizioterapija Lekarna je v Ilirski Bistrci. V Postojni imamo Zdravstveni dom Postojna, Zdravstveni dom dr. Franca Ambrožiča Postojna ter Železničarski zdravstveni dom,kjer je splošna ambulanta Lekarna je v Postojni. Zdravstveni dom Postojna ima svojo ambulanto tudi v Pivki. V Pivki so tri splošne ambulante, ena otroška ambulanta in štiri zobne ambulante.

V Ilirski Bistrici in Postojni delujeta CSD, ki nudijo pomoč posameznikom, družinam in posebnim skupinam prebivalstva pri iskanju poti iz stisk in težav. V Postojni obstaja Materinski dom, ki je namenjen pomoči materam z mladoletnimi otroki, nosečnicam, porodnicam ter samskim materam, ki so se znašle v trenutni ali dalj časa trajajoči stiski in nimajo druge možnosti bivanja. Na obravnavanem območju pa manjkata Krizni center za mlade, kjer bi lahko pomagali otrokom in mladostnikom v težavah ter Varna hiša, kamor bi se lahko zatekle ogrožene ženske ter otroci.
POMOČ NA DOMU Preko CSD Postojna poteka pomoč na domu (7 zaposlenih) za Pivko in Postojno. Ljudje ostajajo dlje časa v domačem okolju.

Postojnska porodnišnica je ena redkih porodnišnic v Sloveniji, kjer kljub upadanju števila rojstev nasploh v Sloveniji, število porodov narašča. V bolnišnici za ženske bolezni in porodništvo Postojna na leto pokuka na svet okrog 1300 novorojenčkov. Ves čas delovanja so se v bolnišnici trudili ostati prijazna bolnišnica otrokom in materam. Svoje novorojene otroke lahko obdržijo mame pri sebi 24 ur na dan. Ponujajo tudi možnost, da si lahko po porodu delijo sobo s svojim partnerjem.

Dom starejših občanov Ilirska Bistrica, poleg osnovne dejavnosti izvaja aktivnosti tudi izven prostorov doma, in sicer občane po njihovem naročilu lahko oskrbuje enkrat dnevno s toplim obrokom hrane tudi izven prostorov doma. Občanom, ki ne živijo v domu nudijo tud dnevno varstvo starejših ljudi (varstvo, rehabilitacija, družabništvo), pomoč na domu (gospodinjska pomoč in nega na domu, pranje in likanje, izposojo pripomočkov za nego. Dom starejših občanov Ilirska Bistrica ima dobro vpeljano sodelovanje med svojci oskrbovancev in delovnim osebjem. Sodelovanje svojcev je osebju pri organizaciji življenja stanovalcev, spoznavanju njihovih navad, konjičkov, osebnostnih in drugih značilnosti, pa tudi posredovanju želja in potreb stanovalca, v veliko pomoč. S svojci se tako dom povezuje skozi različne oblike dela, kot npr: manjše skupine, ki se srečujejo po interesih, večje skupine namenjene skupnemu izobraževanju, družabna in individualna srečanja, srečanja ob praznovanjih itd.

Dom upokojencev Postojna, ki deluje že od leta 1976, je javno socialni varstveni zavod, namenjen institucionalnemu varstvu starejših oseb. Prostorske zmogljivosti s 117 sobami in 153 mesti, so manjše od Doma starejših občanov Ilirska Bistrica. Nudijo zdravstveno varstvo v lastni ambulanti, 24-urno pomoč preko klicnih naprav za pomoč v sili, psihiatrično pomoč 2 krat mesečno, fizioterapevtske storitve, storitve delovne in funkcionalne terapije, **v Pivki** pa se načrtuje urediti dom, ki bo nudil oskrbo starejšim občanom. Lokacija doma je že izbrana. Idejni načrti so izdelani, pridobiva se dovoljenja. Glede na nadpovprečen delež starega prebivalstva na obravnavanem območju in regiji, bi bilo treba pospešiti ustanovitev društev in vzpodbuditi prostovoljno delo ter tako starejšim omogočiti 24 urno pomoč, nego po odpustu iz bolnišnice, pomoč na domu, dnevno varstvo in varovano stanovanje.

Socialno varstveno storitev varovancev - vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji izvajata VDC Postojna In VDC Ilirska Bistrica. Namenjena je ohranjanju pridobljenih znanj in delovnih spretnosti, razvoju novih sposobnosti, pridobivanju socialnih in delovnih navad, razvijanju samostojnosti, vključevanju v skupnost in okolje. V VDCjih opravljajo tudi različna kooperantska dela in lastni program. V lastnem programu pa izdelujemo različne izdelke (npr. lutke, pregrinjala, vizitke, copate, blazine). Na področju sociale delujejo tudi mnoga društva in organizacije (Rdeči križ, Karitas…).

Na območju deluje tudi Vzgojni zavod Planina, edini tovrstni slovenski zavod, ki sprejema otroke in mladostnike iz vse države. to je vzgojno-izobraževalni zavod za 50 otrok in mladostnikov z lažjo motnjo v duševnem razvoju med 7. in 18. letom starosti, ki so obenem tudi vedenjsko in osebnostno moteni. V zavodu je organizirana, interna osnovna šola s prilagojenim programom, nižje poklicno izobraževanje za poklica: obdelovalec kovin in obdelovalec lesa, usposabljanje z delom v kuhinji, šivalnici in pri čiščenju.**V Postojni** deluje še bolj samostojno **stanovanjska skupina,** ki sprejme 8 otrok in mladostnikov.

Izrazito pomembna je simbioza mesta in podeželja, saj se kaže nenehna soodvisnost med njima. Če je v preteklosti podeželje s kmetijsko dejavnostjo pomenilo osnovno oskrbno celico za mesta s hrano, pa se zaradi spremenjenega globalnega načina življenja dogaja, da mesta postajajo vedno pomembnejša oskrbna celica za podeželje (trgovine, druge storitvene dejavnosti, izobraževanje, zdravstvene storitve…). Za doseganje čim višje kakovosti življenja na podeželju je pomemben policentrični razvoj območja ter vzpostavitev partnerskega odnosa med mestom in podeželjem ter vnos novih (podjetniških /zasebnih, javnih ali javno-zasebnih storitev na podeželju, ki zagotavljajo ali povečujejo kakovost življenja.

1.2.7. Identiteta in podoba območja

Zanimivi so izsledki delavnice, ki je potekala v okviru uvajalne faze RPP v aprilu 2006 z naslovom **IDENTITETA IN PREPOZNAVNOST OBMOČJA IN POMEN NJENIH BLAGOVNIH ZNAMK.** Kot skupne elemente območja RPP so videli: območje Krasa, medvede, bogato naravno dediščino (območje Nature, gozdovi , reke, jezera), mline , žage.

Kot pomembne elemente, po katerih je območje prepoznavno, so opredelili: človeško ribico, Postojnsko jamo, kapnike, ovce, lipo, medvede, Snežnik, Sviščake, Brkine, javorov list, Martina Krpana, Perutninarstvo Pivka, gradove, presihajoča jezera, krompir v zelnici, belo polento, Sv.Trojico, Predjamski grad, brkinska jabolka in druge proizvode.
Pomembno je dejstvo, da so bili udeleženci pripravljeni iskati skupno rdečo nit in so bili pri tem tudi inovativno in akcijsko naravnani. Strinjali so se, da je potrebno na strokoven način poiskati skupno identiteto in razviti sistem blagovnih znamk. Na ta način bi bilo območje bolj prepoznavno in bi dosegalo tudi višje cene svojih pridelkov, izdelkov in storitev.

1.3. DELOVNI PROSTOR

1.3.1. Kratek pregled zgodovinskega razvoja območja z upoštevanjem izkušenj, tradicije in priložnosti

Kmetijstvo in gozdarstvo. Ljudje so si že od nekdaj zagotavljali obstoj predvsem s skromnim kmetovanjem in izkoriščanjem gozdov. Ker kmetijstvo mnogo kje ni omogočalo dostojnega življenja se ljudje že zgodaj začeli ukvarjati z dopolnilnimi dejavnostmi: žagarstvom, oglarstvom, furmanstvom…. Njiv je le še slaba desetina površine dinarskega sveta. Zunaj kraških polj so njive ponekod urejali na kulturnih terasah, vendar z uvajanjem kmetijske mehanizacije zaradi majhnih parcel ali neurejenega dostopa strojna obdelava ni bila mogoča. Zato so jih večinoma zatravili ali pa prepustili ogozdovanju. Pomen sadjarstva je bil izrazit v Brkinih. V Brkinih je bila vse do konca sedemdesetih let najpomembnejša gospodarska panoga kmetijstvo. Največ zaslužka je prinašala prodaja živine, mleka, drv in sadja. V času po II. svetovni vojni je zaradi splošne deagrarizacije in slabljenja gospodarske povezave s Trstom začela večina naselij številčno nazadovati. V prometno oddaljenih naseljih se je število prebivalcev najhitreje zmanjševalo. Vse do osemdesetih let je nazadovanje prebivalstva povzročalo predvsem izseljevanje, v zadnjem desetletju pa se je že tudi rodnost tako zmanjšala, da je že manjša od smrtnosti. V območju je bila vse skozi opazna poudarjena vloga živinoreje in še pred 2. svetovno vojno je bilo močno razširjeno pašništvo, in sicer govedoreja in ovčereja. V Podgrajskem podolju in severnem obrobju Čičarije je včasih tradicionalno gospodarstvo temeljilo zlasti na pol nomadski obliki reje drobnice (transhumanca), reji oslov in pozneje konj kot tovornih živali. Za prebivalce je bilo nekoč pomembno zaposlovanje v tržaškem pristanišču in delo v tržaških tovarnah, v Podgrajskem podolju so bile pomembne dejavnosti tudi prevozništvo. V redkih naseljih Čičarije so se nekoč ukvarjali z oglarstvom. Živinoreja je povsod nazadovala, kar se kaže tudi v občutnem zmanjšanju pašnikov. V zadnjem času se ponovno nekoliko krepi vloga ovčereje in reja konj.

Gospodarstvo (industrija in turizem): Industrija se je razvila na temeljih bogatih lesnih zalog in tradicionalne žagarske obrti. Med svetovnima vojnama je zaradi velikih potreb italijanskega tržišča zraslo kar nekaj lesnopredelovalnih obratov, do prave industrializacije pa je prišlo šele v petdesetih in šestdesetih letih 20. stoletja, ko so odprli veliko število manjših industrijskih obratov, ki so les uporabljali kot osnovno surovino.. Tako so nastali Javor v Pivki in lesonit v Ilirski Bistrici. Leta 1981 je lesna industrija zaposlovala kar 49,2% vseh zaposlenih v industriji. Zrasle pa so tudi tovarne, ki niso bile vezane na lesen surovine: TOK Ilirska Bistrica, Plama Pograd, LIv v Postojni… ob osamosvojitvi Slovenije je prišlo do precejšnje krize v lesni industriji, ki je povezana s prenasičenostjo domačega in izgubo jugoslovanskega trga, pomanjkanjem osnovnih surovin in uvozom lesa. Povečanjem stroškov energije ter doseganjem kvalitete izdelkov. Danes prevladuje predelovalna industrija, predvsem lesnopredelovalna in proizvodnja kovinskih izdelkov, pomembna je še živilsko-predelovalna perutninska industrija, zlasti v okolici Pivke.

Turistične dejavnosti imajo zlasti dolgo tradicijo v Postojni, veliko perspektivo pa na celotnem obravnavanem območju, saj je območje bogato z naravnimi vrednotami in kulturno dediščino, ki zanimajo novodobnega turista**.** Poleg daleč največje turistične privlačnosti, Postojnske jame, ima celotno območje Notranjske ogromno potencialno turistično vrednost s številnimi kraškimi geomorfološkimi, geološkimi, hidrološkimi, botaničnimi in favnističnimi pojavi ter bogato kulturno dediščino.

1.3.2.Kmetijstvo, dopolnilne dejavnosti na podeželju

Splošno

V nadaljevanju izjemoma podajamo podatke za celotno statistično regijo, ker podatki na nivoju treh obravnavanih občin ne obstajaja ali niso izračunljivi.

V letu 2003 je kmetijstvo ustvarilo 5,5 odstotka bruto domačega proizvoda Notranjsko-kraške regije, kar je eden izmed večjih deležev BDP, ki ga je kmetijstvo prineslo posamezni regiji. Čeprav je ta delež majhen, vseeno z vidika regije ni zanemarljiv.

Kmetijska dejavnost je leta 2004 v Notranjsko-kraški regiji zaposlovala 0,2 odstotka vseh ljudi v Sloveniji, na ravni regije pa je ustvarila 8,3 odstotka zaposlitev. Delež kmetijskih gospodarstev je znašal 3,1 odstotka vseh regijskih podjetij (na ravni države pa je bilo teh podjetij 0,1 odstotka). V kolikor primerjamo stanje z drugimi slovenskimi regijami ugotovimo, da je Pomurje na ravni države ustvarilo enako število zaposlitev, vendar pa so kmetijska podjetja tam zaposlovala manjši delež ljudi (5,7 odstotka). Podobno slika velja tudi za regijo JV Slovenija. S tega vidika je kmetijstvo pomembna dejavnost v regiji, kar pa se lahko tudi spremeni v slabost, še posebej v primeru propada kmetijskih gospodarstev.

Poslovni prihodki na zaposlenega v kmetijstvu (16.221.000 SIT) so nižji od regijskega (19.658.000 SIT) in slovenskega (27.632.000 SIT) povprečja. Prav tako je za kmetijsko dejavnost značilna nižja dodana vrednost na zaposlenega, ki na ravni kmetijskega gospodarstva znaša 4.487.000 tolarjev in je za skoraj 50 odstotkov nižja od slovenskega gospodarskega povprečja, vendar je po drugi strani primerljiva s povprečjem slovenskega kmetijstva. dodana vrednost na zaposlenega je bila nižja od dodane vrednosti, ustvarjene v Pomurju in JV Sloveniji za približno 15 odstotkov. Rezultat je posledica večjih stroškov, ki jih ima kmetijska dejavnost zaradi razdrobljenosti in majhnega obsega proizvodnje oziroma slabšega trženjskega pristopa, ki bi omogočal večjo diferenciacijo proizvodov, s čimer bi bilo mogoče doseči višjo prodajno ceno.

V Sloveniji je ob popisu kmetijskih gospodarstev 86.320 družinskih kmetij uporabljalo kmetijska zemljišča. Od tega družinske kmetije v Notranjsko-kraški regiji zavzemajo manj kot 3,5 odstotke vseh kmetijskih gospodarstev v Sloveniji. Skoraj polovica vseh družinskih kmetij se nahaja na območju občine Cerknica in Ilirska Bistrica. Po velikosti obdelovalne površine prevladujejo kmetije, ki uporabljajo 2 do 10 hektarja zemljišč, kar je povsem primerljivo s slovenskim povprečjem. Povprečna velikost kmetijskih gospodarstev v Sloveniji je dejansko neprimerljiva z velikostjo kmetijskih gospodarstev v državah članicah EU, saj so slovenska kmetijska gospodarstva s povprečno uporabo 5,6 hektarja kmetijske zemlje več kot trikrat manjša. Poleg tega so investicije v kmetijstvo majhne, predvsem zaradi pomanjkanja finančnih sredstev. Zaradi majhnosti ni mogoče pridelovati živil na ekonomsko konkurenčen način, zaradi česar bi bilo smiselno kmetijske proizvode pridelovati na ekološko neoporečen način in bi bilo možno doseči višjo dodano vrednost prodanih proizvodov.

Tabela 4 : Družinske kmetije po velikostnih razredih kmetijskih zemljišč v uporabi za območje RPP

	Velikostni razredi po površini kmetijske zemlje v uporabi (v ha)				
	Skupaj	**Do 2**	**2 do 5**	**5 do 10**	**Nad 10**
Ilirska Bistrica	883	245	299	233	106
Pivka	441	70	118	159	94
Postojna	526	118	131	163	114

Vir: Popis kmetijstva 2000, SURS

Poglavitne kmetijske dejavnosti

Dobrih 45% zemljišč v regiji se uporablja za kmetijske dejavnosti - in sicer kot travnike in pašnike, predvsem zaradi neprimernega terena, ki ne ponuja naravnih možnosti za večji razvoj poljedelstva. Tako se največ kmetijskih gospodarstev v regiji ukvarja z rejo živine, med

katerimi prevladuje mešana živinoreja in pašna živina ter mešana rastlinska pridelava in živinoreja.

Tabela 5: Družinske kmetije po rabi kmetijskih zemljišč

	Vsa zemljišča v uporabi		Vsa kmetijska zemljišča v uporabi		Njive in vrtovi		Kmečki sadovnjaki		Intenzivni sadovnjaki		Travnik in pašniki	
	Družinske kmetije	**površina**	**Družinske kmetije**	**Površina**	**Družinske kmetije**	**površina**	**Družinske kmetije**	**površina**	**Družinske kmetije**	**površina**	**Družinske kmetije**	**površina**
Ilirska Bistrica	884	11250,56	883	4712,28	852	615,00	473	106,26	49	40,01	844	3951,01
Pivka	441	6620,34	441	3213,57	400	357	195	51,27	37	34,99	402	2769,44
Postojna	527	7179,31	526	3502,65	494	286,25	416	69,26	8	6,62	496	2769,44

Vir: Popis kmetijstva 2000, SURS

Za družinske kmetije je značilna razmeroma majhna in razdrobljena prireja, saj v povprečju redijo 5,7 GVŽ na družinsko kmetijo, poleg tega se je v zadnjih letih stalež živine zmanjševal. Med vsemi vrstami živine v regiji prevladuje govedo. Večina družinskih kmetij, ki v povprečju redi 9 glav živine, se nahaja v občinah Ilirska Bistrica in Postojna. To nakazuje na majhno proizvodnjo, ki zadosti pretežno lastnim potrebam. Kmetije, ki se še ukvarjajo z govedorejo, se usmerjajo v rejo krav dojilj za prirejo mesa, v zadnjem času pa postaja zanimiva prireja govejega mesa na pašnikih. Sicer pa večji stroški na glavo živine ne omogočajo družinskim kmetijam, da bi konkurirale domačim in evropskim kmetijskim gospodarstvom.

Pozitiven trend je naraščanje reje drobnice –Reji drobnice (ovac in koz) namenja slovensko kmetijstvo vse večjo pozornost in to velja tudi za regijo, saj predstavlja reja drobnice za kraška, zarasla področja najprimernejšo rešitev. Tako se povečuje število živali kot tudi število rejcev. Ta panoga je delovno manj intenzivna in primerna za dopolnilne kmetije, ki kmetijstvo predstavlja dodaten vir zaslužka. Tudi tukaj pa je problem ureditev pašnikov. Dohodkovno zanimiva je reja mlečne drobnice s predelavo v sir, kar pa zahteva tudi velika vlaganja v prostore za sirjenje. Poleg tega sedanji sistem državnih pomoči vzpodbuja ekstenzivno, naravi prijazno živinorejo, kar pa zahteva veliko površin in urejenih pašnikov. V tej dejavnosti se ponujajo priložnosti, še posebej, če bodo rejci uspeli uveljaviti meso pašnih živali kot proizvode višje kakovosti v povezavi z ekološkim načinom proizvodnje, ki bi zadostili potrebam obiskovalcev kmečkih turizmov in okoljsko ozaveščenim kupcem iz drugih predelov Slovenije. Prav zato je še toliko bolj pomembno, da se izgradi v območju klavnico za drobnico za katero je že izražen interes.

Priložnost je reja avtohtonih, pa tudi določenih drugih, naravnemu okolju prilagojenih pasem domačih živali. V prvi vrsti omenimo ovco istrsko pramenko, ki je na območje pivškega in postojnskega zgodovinsko vezana. Skromnost in prilagojenost avtohtonih in drugih manj razširjenih pasem na sonaravne rejske razmere lahko torej omogoča ekstenzivno (trajnostno) kmetovanje in gospodarno varstvo biotske raznovrstnosti kmetijskih površin. Posebej moramo poudariti še, da so avtohtone pasme skupaj z njim namenjenimi in prilagojenimi objekti del naše naravne oziroma kulturne dediščine, ki bi jo morali prednostno ohranjati prav v parkih.
(vir: internetna stran Snežiškega parka)

Reja konj postaja vedno bolj zanimiva. Kmetije redijo konje slovenske hladnokrvne pasme, ki so namenjeni za prirejo mesa. Vedno bolj pa se uveljavlja tudi reja konj za šport (lipicanci, slovenski toplokrvni konji, islandski konji), še posebej v povezavi s turizmom.

Družbenoekonomski podatki o kmetijah

Družinske kmetije v povprečju obsegajo 3,8 družinskih članov na posamezno gospodinjstvo. Zanje je značilna visoka zastopanost starejših gospodarjev, saj je skoraj 40 odstotkov gospodarjev družinskih kmetij starejših od 64 let Starejši težje prepuščajo kmetije mlajšim, zaradi česar je mogoče pričakovati poslabšanje konkurenčnosti gospodarstev, saj starejši ljudje težje sledijo napredku na področju agronomije.

Tabela 6: Družinske kmetije po tipu kmetovanja

Tip kmetovanja	skupaj	poljedelstvo	vrtnarstvo	Trajni nasadi	Pašna živina	Prašiči in perutnina	Mešana rastlinska pridelava	Mešana živinoreja	Mešana rastlinska pridelava in živinoreja
Ilirska Bistrica	883	23	4	23	196	6	138	221	270
Pivka	441	13	1	19	120	9	33	114	132
Postojna	527	3	1	9	125	5	43	172	169

Vir: Popis kmetijstva 2000, SURS

Podobno neugodno sliko zasledimo tudi pri izobrazbeni strukturi kmetijskih gospodarjev, kjer jih ima večina (41 odstotkov) dokončano osnovno šolo, le nekaj več kot 4 odstotke pa ima višjo ali univerzitetno izobrazbo. Prav to dejstvo je še najbolj skrb vzbujajoče, saj vzbuja pomisleke o zmožnosti prilagajanja kmetij sodobnih tržnim trendom in zahtevam kupcev, kar bi omogočalo dvig dodane vrednosti kmetijskim proizvodom.

Tabela 7: Družinske kmetije po šolski izobrazbi gospodarjev na območju RPP

	Skupaj		Brez izobrazbe, nepopolna osnovnošolska izobrazba		Osnovnošolska izobrazba		Poklicna izobrazba		Srednješolska izobrazba		Višja, visoka strokovna, univerzitetna ali podiplomska izobrazba	
	gospodarji	PDM	gospodarji	PDM	gospodarji	PDM	gospodarji	PDM	gospodarji	PDM	gospodarji	PDM
Ilirska Bistrica	884	367,88	186	65,88	356	161	230	96,75	79	33	32	11,13
Pivka	441	157,13	51	17,88	201	66,63	105	42	65	24,38	18	6,13
Postojna	527	189,50	63	23,63	203	80,13	153	56,13	75	21,5	33	8,13

Vir: Popis kmetijstva 2000, SURS

Večina ljudi, ki živi na kmetijah, tam tudi dela (skoraj 82%), vendar je le dobrim 8% kmetijstvo edina dejavnost.

Tabela 8: Družinski člani in redno zaposleni na družinskih kmetijah po opisnem vrednotenju dela na kmetiji na območju RPP

Občine	Vse osebe	Osebe NE delajo na kmetiji	Delajo na kmetiji		Kmetijstvo je edina dejavnost	
			osebe	PDM	osebe	PDM
Ilirska Bistrica	2969	537	2432	798,5	360	207,13
Pivka	1432	261	1171	345,88	63	47,75
Postojna	1697	302	1395	386,38	86	57,5

Vir: Popis kmetijstva 2000, SURS

Grad Prestranek s ponudbo dresurnega jahanja ter terensko ježo in ciljem vzpostavitve konjerejskega centra je primer dobre prakse: z gradom in pripadajočimi

objekti gospodari delniška družba Grad Prestranek, katere cilj je na sodoben način obnoviti funkcijo nekdanjega grajskega kompleksa. Trenutno imajo v oskrbi 80 konj zasebnih lastnikov iz Sloveniji in tujine. Obnovili so že bivšo konjušnico s pokrito jahalnico in uredili manjši gostinski lokal.
V območju je prisotna tudi živilsko predelovalna industrija (Perutnina Pivka) je eden izmed strateško pomembnih dejavnikov razvoja kmetijstva in podeželja. Zaposluje lokalno prebivalstvo ter odkupi velik del osnovnih kmetijskih surovin

Pridelava jabolk v Brkinih ima dolgoletno tradicijo in dobre možnosti za razvoj. V dobi Avstro-ogrske pa tudi Italije so bili Brkini po velikosti drugo sadno območje v Sloveniji. Zgodovina klasičnega sadjarstva v Brkinih je polna podatkov o tisočih sadnih dreves, predvsem sliv, jablan hrušk in češenj. Brkini so edino območje v Sloveniji, kjer uspeva sadje na tako visoki nadmorski višini. Tu so sadovnjaki tudi 700 metrov nad morjem. Sadje se je večinoma prodajalo v Trstu. Zaradi masovnega izseljevanja prebivalstva v 50-letih so tedanji sadovnjaki propadali, sadjarstvo kot panoga pa se je vse bolj opuščalo. Sadjarstvo, ki je bilo v preteklosti zelo pomembno, sedaj zopet oživlja. Bilo je več poskusov obnove sadjarstva, vendar je šele obnova v letu 1974 v Vremski dolini prinesla želeni premik v intenzivno sadjarstvo na modernih podlagah, ki omogočajo velike donose. Za sadjarstvo so najugodnejši višinski pasovi med 500 in 650 m, kjer je najmanj slane, zato v teh višinah, posebno v zahodnem delu uspevajo tudi češnje. Po oceni je v Brkinih za sodobne nasade čez 400 ha primernih zemljišč. Glede na svoje naravne danosti bi lahko Brkini oskrbovali vso jugovzhodno Slovenijo s sadjem ter uspešno izvažali v Kvarnerski zaliv, saj če bi se izkoristilo le polovico ugodnih leg, bi bilo v Brkinih ob normalni letini cca 7000 ton jabolk.

Brkinska sadna cesta je dobra osnova, na katero se bodo lahko navezovale druge dejavnosti in aktivnosti. Pridelava sadja ima v brkinskem sadnem okolišu, ki obsega območje Brkinov, Krasa in Pivške kotline, zelo dolgo tradicijo. Sadna drevesa so posajena v intenzivnih in v travniških sadovnjakih. Glede na naravne danosti so možnosti za pridelavo visoko kakovostnega sadja, ki pa ga je potrebno tudi ponuditi na trg in prodati. Pri iskanju ustreznih rešitev za ta problem, so akterji in nosilci dejavnosti izoblikovali idejo o označitvi Brkinske sadne ceste. Na ta način bodo kmetije lahko večje količine sadja in ostalih izdelkov iz sadja prodali neposredno na kmetijah. Večji dohodek iz sadjarstva bo vzpodbudil tudi obnovo novih nasadov, tako intenzivnih kot travniških. Projekt je v fazi izvajanja, interes za vključitev je izrazilo 68 ponudnikov.

Gozdarstvo
Gozdnatost območja je nad slovenskim povprečjem: Območje občin Ilirska Bistrica, Postojna in Pivka se po površini **gozdov** uvršča nad slovensko povprečje. V občini Ilirska Bistrica je gozdnatost 67 %, v občini Pivka 68,8 %, v občini Postojna pa 62,9%. Slovensko povprečje je 57,4%. Odnos med državnimi in zasebnimi gozdovi na območju: V občini Ilirska Bistrica je skupaj 32.193 ha gozdnih površin – od tega jih je 11.686 ha v državni lasti, kar 20.507 ha pa v zasebni lasti. V občini Pivka je skupaj 15.359 ha gozdnih površin – od tega jih je 6.216 ha v zasebni lasti, 9.143 ha pa v državni lasti. V občini Postojna je 16.971 ha gozdnih površin, od tega jih je 8.376 ha v državni lasti, 8.487 ha pa v zasebni lasti.
Odprtost državnih gozdov z gozdnimi cestami je dobra**,** medtem ko je v privatnih gozdovih zelo različna. Tam, kjer so dobri gozdovi je odprtost z gozdnimi cestami blizu optimalne, tam, kjer so gozdovi proizvodno slabši, pa je odprtost slabša.
Lesna zaloga v gozdovih na območju občine Ilirska Bistrica znaša 200,3 m3/ha, v Pivki 185m3/ha, v občini Postojna pa 159 m3/ha.
Gozdni rezervati in varovalni gozdovi zajemajo skupaj 2249,4 ha površine gozdov v območju, od tega je varovalni gozdovi 1155,4 ha, gozdov, katerih naravovarstveni pomen je tako velik, da so bili izločeni iz gospodarjenja z gozdovi in je v njih prepovedano vsakršno poseganje oz. gozdni rezervatov pa je 1089 ha.

Dopolnilne dejavnosti na kmetijah
Razvoj dopolnilnih dejavnosti je ključnega pomena predvsem za obstoj in razvoj manjših kmetij, saj jim omogoča pridobivanje dodatnega dohodka. Izboljšanje ekonomske moči kmetijskih

gospodarstev in popestritev ponudbe na podeželju sta dva bistvena elementa zaradi katerih se na kmetijah odločajo za dopolnilne dejavnosti**.**
Z dopolnilno dejavnostjo kisanja zelja se ukvarja trenutno 5 kmetij, ki se nahajajo na območju občine Ilirska Bistrica. Zanimiva je tudi predelava sadja (suho sadje, kis, sok, žganje). Za tovrstno dejavnost je registrirana zaenkrat samo ena kmetija. Veliko priložnost za območje pomeni tudi predelava lesa, saj je lesna zaloga v območju visoka.
Pridelava zelja – tradicionalna kmetijska dejavnost na Bistriškem, ki se razširja tudi na dopolnilno dejavnost predelave zelja. Kmetije se s to ponudbo vključujejo tudi v turistično programe območja, saj je obiskovalcem omogočen ogled teh kmetij ter nakup kmetijskih pridelkov.

Pomanjkljiva je izven penzionska ponudba oziroma negostinske dejavnosti na kmetijah. V obravnavanem območju je nekaj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah že registriranih, in sicer s področja turizma na kmetiji. Turistične kmetije imajo tudi namestitvene zmogljivosti.

Raznolikost območja RPP je omogočila obstoj lokalno značilnih kmetijskih pridelkov. Med pomembnejše lokalno značilne kmetijske pridelke sodijo: brkinska slivovka - Žganje, ki sodi med prvovrstno domače žganje, je pridobljeno iz domačih češpelj. Poznan je tudi domači jabolčni kis iz brkinskih jabolk ter sušenje jabolk (krhlji), postojnski med in sir, ter kvalitetno meso notranjske pašne govedi.

Proces naravnega zaraščanja v območju je zelo prisoten. Tako intenziven proces zahteva iskanje rešitve in iskanje konkretnih možnosti za gospodarno izkoriščanje travnatega sveta in površin v zaraščanju. Ena od možnosti je model reje krav dojilj na obravnavanem območju, kar izkazuje tudi kmetija v območju, ki je uspešna pri izvajanju take reje.

Povezovanje kmetov pri pridelavi in prodaji- Na obravnavanem območju trenutno delujejo tri zadruge, katerih dejavnosti obsegajo odkup mleka, mesa goveje živine in lesa. Pri povezovanju in združevanju kmetov imajo pomembno vlogo različna stanovska društva, katerim pri njihovemu delovanju pomagajo kmetijski svetovalci. Z medsebojnim sodelovanjem med člani društev prihaja do večjega izmenjevanja izkušenj. Vsekakor pa bi bilo v prihodnje treba to sodelovanje še poglobiti s povezovanjem kmetijskih ponudnikov. Tovrstno skupno nastopanje na trgu bi omogočilo znižanje proizvodnih in marketinških stroškov in na ta način povečalo konkurenčnost kmetijstva. Dodaten pozitiven učinek povezovanja bi se pokazal tudi v razvoju novih produktov.

Kmetijsko dejavnost bi bilo smiselno usmeriti v proizvodnjo ekološko neoporečnih proizvodov, saj se v to smer nagibajo tudi trendi povpraševanja. Na ta način bi bilo mogoče zadostili potrebam obiskovalcev turističnih kmetij in doseči višjo dodano vrednost prodanih kmetijskih proizvodov. Z dvigom dohodkov in obnovo vasi za potrebe turizma bi dvignili kvaliteto življenja na podeželju in tako preprečili nadaljnjo stagnacijo območja.

Preslojevanje podeželja iz agrarnega v prostor, kjer prihajajo do izraza tudi druge nekmetijske vsebine, ni zaobšel območja. Območje se srečuje s podobno problematiko kot mnoga druga slovenska podeželska območja (razparceliranost, neurejeni lastniški odnosi, neusklajenost med katastrskimi in dejanskimi rabami, slaba izobrazbena in starostna struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev, neekonomičnost osnovnih kmetijskih dejavnosti, ki so v območju prisotna). Zaradi že naravnih manj ugodnih dejavnikov za kmetovanje je ta problematika morda še celo bolj izrazita. Kljub temu so v območju tudi pozitivni pokazatelji- naraščajoča reja drobnice, zanimiva postaja reja konj, nekatere kmetije se že ukvarjajo z dopolnilno dejavnostjo, model za rejo krav dojilj, s katerim bi preprečevali intenzivno zaraščanje kmetijskih površin. pobude o reji avtohtonih, pa tudi določenih drugih, naravnemu okolju prilagojenih pasem domačih živali.

Vsekakor pa pri podpiranju in načrtovanju razvoja osnovnih kmetijskih in osnovnih gozdarskih ter dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, ne smemo pozabiti na segment trženja proizvodov in storitev. Skratka, dobro moramo vedeti kaj, v kakšnem obsegu, na kakšen način ter s kakšnimi vlaganji bomo tržili. Organizirano pridobivanje in trženje posebnih in lokalno značilnih kmetijsko-živilskih proizvodov namreč doprinese k promociji in razpoznavnosti območja, zakar pa je pomembno tudi medsebojno povezovanje. Ko torej načrtujemo dejavnost, moramo hkrati tudi načrtovati in vedeti, kako bomo z njo doprinesli k dohodkovnemu položaju kmetijskih gospodarstev in kmetijskemu razvoju na območju.

1.3.3. Gospodarstvo in druge nekmetijske (podjetniške) dejavnosti na podeželju, pomembne za razvoj območja/podeželja

Na obravnavanem območju je trenutno aktivnih 456 gospodarskih družb in 1192 samostojnih podjetnikov.

Splošne značilnosti gospodarstva v regiji in na območju RPP
V nadaljevanju izjemoma podajamo podatke za celotno statistično regijo, ker podatki na nivoju treh obravnavanih občin ne obstajajo, prikazujemo pa le tiste značilnosti, ki obenem veljajo tudi za območje RPP .
Gospodarstvo območja RPP in N-K regija sta po bruto domačemu proizvodu v obdobju 2000-2006 **napredovala manj kot slovensko povprečje**. Čeprav je regija zelo izvozno dejavna, je za večino panog značilna **nizka dodana vrednost proizvodov**, kar onemogoča razvojni preboj regijskega gospodarstva. Vzpodbudno pa je dejstvo, da so se tradicionalnim panogam (lesna in pohištvena industrija, kovinska in orodjarska industrija) pridružile tudi perspektivne dejavnosti kot so elektro, elektronska in kemična industrija. Vsekakor pa trenutno stanje na območju in v regiji ni vzpodbudno, gospodarstvo potrebuje nov zagon, zaradi česar je potrebno privabiti oziroma obdržati kvaliteten kader, ki bo omogočil hitrejši razvoj regijskega gospodarstva. Zagotoviti bo potrebno večjo povezanost gospodarstva z raziskovalnimi inštitucijami in ustvariti ustrezno podporno okolje (tehnološki center, cone, razvoj podpornih storitev,…) v katerem se bodo podjetja lahko razvijala.

Regija je po velikosti druga najmanjša v Sloveniji in temu primerno je tudi število delujočih podjetij. Največ podjetij se ukvarja s storitvami, in sicer kar 61 odstotkov podjetij, v industriji pa jih deluje nekaj več kot četrtina. Preostala podjetja se ukvarjajo s kmetijstvom oziroma gradbeništvom. Po drugi strani pa je največ ljudi zaposlenih v industriji, in sicer skoraj 70 odstotkov. Z manj kot dvajsetimi odstotki zaposlenih jim sledijo storitvene dejavnosti, kmetijska dejavnost zaposluje dobrih sedem odstotkov, gradbeništvo pa dobre tri odstotke prebivalcev. Znotraj industrije je največ ljudi našlo zaposlitev v lesni in v kovinsko predelovalni industriji (17,2 in 16,3 odstotka).Med podjetniki jih slaba petina deluje na področju predelovalnih dejavnosti, šest desetin pa na področju storitev (prevladujejo storitve s področja

trgovine -18 odstotkov, prometa - 14,5 odstotkov in poslovanja z nepremičninami - 10,9 odstotkov).

Pomembne panoge regije bodisi zaradi velike količine delovnih mest, bodisi zaradi dodane vrednosti, so predvsem lesna, kovinsko predelovalna industrija, elektronika in elektro- industrija ter industrija gradbeno izolacijskega materiala.

Na področju kovinske predelave in orodjarstva uspešna tudi mala podjetja, ki so s sodobnimi tehnologijami in znanjem konkurenčna na globalnem trgu in so dobavitelji številnim renomiranim slovenskim in tujim proizvajalcem.Orodjarstvo ima tradicijo in zlasti velik pomen na območju občine Postojna, kjer so doma znani in renomirani orodjarji (eden izmed njih je prejel najvišje priznanje OZS za vrhunsko delo na področju obrtništva-orodjarstva).

Močna podjetja na področju kovinsko predelovalne industrije v območju; nosilec te skupine je LIV in ima 807 zaposlenih. Obvladujejo naslednje tehnologije:brizganje in montaža, ekstrudiranje plastike, preoblikovanje pločevine, varjenje, mehanska obdelava, hidravlika, galvanska obdelava (cinkanje, trdo kromanje So člani avtomobilskega grozda ACS, grozda plastičarjev Plasttech in orodjarskega grozda TCS. Imajo namen širiti in poglabljati dobaviteljsko verigo zlasti na področju orodjarstva in izdelave plastičnih delov.

Vedno pomembnejša postajata področje elektronike in informacijske tehnologije: Podjetja na področju elektronike se mednarodno uveljavljajo na področju avtomatizacije industrijskih procesov, robotizacije, krmiljenja stroje in naprav.
Podjetja, ki se ukvarjajo s to dejavnostjo, delujejo sinergijsko na proizvajalce strojev in naprav, saj jim zagotavlja nadgradnjo z informacijsko tehnologijo.

Živilsko-predelovalna panoga: Pivka Perutninarstvo je podjetje, ki je zelo pomembno za regijo, ne samo za to, ker daje zaposlitev 380 ljudem ampak, ker daje kruh mnogim rejcem perutnine, puranov in kuncev. V zadnjem obdobju dela podjetje velike korake na področju urejanja ekoloških problemov (odpadne vode, odpadki…) tudi zato, da usposobi svojo proizvodnjo predpisom in standardom EU in posledično omogoči proizvodnjo za izvoz.) Na tem področju deluje tudi nekaj zadrug - KGZ Postojna d.o.o., ki je trenutno v prisilni poravnavi in je ohranjena le živilsko-predelovalna dejavnost, in sicer Postojnske mesnine d.o.o., ki se ukvarja z proizvodnjo in prodajo mesa, ohranjena pa je tudi klavnica.

Lesarstvo je najbolj tipična panoga v območju z najdaljšo tradicijo Dejavnost je zelo raznolika: od žagarke proizvodnje, proizvodnje furnirjev in lesnih polizdelkov pa do finalnih izdelkov, proizvodnje naprav in strojev za lesno predelavo in storitvenih dejavnosti. Podjetja niso zelo povezana, je pa zanimivo, da je v Pivki sedež slovenskega Lesarskega grozda.
V občini Postojna visoko razvijajoče se podjetje PROFILES d.o.o. iz Razdrtega, ki se ukvarja s proizvodnjo izdelkov iz lesa ter lesnih peletov za ogrevanje.

Problem kadrov: Lesarska podjetja sama organizirajo izobraževanje svojih sodelavcev na poklicni in srednji stopnji iz lesarstva, istočasno pa je bilo ugotovljeno, da je Srednja šola za Gozdarstvo in lesarstvo zaradi velikih finančnih vlaganj nekoliko zaostala s svojimi programi potrebam trga.

Management: Managerskih znanj v treh obravnavanih občin, zaradi primanjkljaja velikih, zelo uspešnih podjetij ni v izobilju, kar je tudi posledica pomanjkanja izobraževalnih ustanov, ki bi kreirala ta znanja. Poleg tega tudi ni stimulativnih pogojev v regiji, ki bi omogočila prihod vrhunskih vodstvenih kadrov v regijo. Za sedanje razmere je stanje še zadovoljivo, vendar bi bilo za uspešnejše poslovanje podjetij potrebno vzgojiti ali uvoziti ustrezne kadre.

Infrastruktura: Podporna infrastruktura, ki bi omogočala učinkoviteje in uspešnejše poslovanje podjetij na obravnavanem območju, razen poslovnih con, ni najbolje razvita. Tako manjkajo različne kvalitetne podporne storitve (informacijska podpora,...). Poleg tega je težko najti primerne, lahko dostopne poslovne prostore za izvajanje različnih gospodarskih dejavnosti.

Vse to dodatno zavira razvoj. Območje, ki je redko poseljeno in ima veliko neuporabnih površin in objektov, bi morala to dejstvo znati izkoristiti v svojo korist. Poleg tega je institucionalna infrastruktura na območju šibka, saj je težko oblikovati kritične mase znanja, kapitala, razvojnih partnerstev in drugih razvojnih potencialov, ki bi omogočali razvojni preboj območja.

Stanje na področju turizma

Trenutno je na območju treh obravnavanih občin turistična dejavnost osredotočena na koriščenje naravnih potencialov, ki pa se še premalo, z določenimi izjemami, izrabljajo. Prav tako slabo razvita je preostala dopolnilna ponudba. Zato se obiskovalci zadržijo samo 3-6 ur. Zaradi tega bi bilo potrebno turistično ponudbo dopolniti in nadgraditi, kar bi omogočilo, da bi območje RPP obiskalo večje število obiskovalcev, ki bi se zadržali dalj časa in tudi porabili več denarja.

Turizem ima tradicijo zlasti v občini Postojna, veliko perspektivo pa na celotnem območju: Območje lahko s svojimi dejavniki in značilnostmi zadosti obiskovalcem, ki si želijo predvsem ekološki in kulturni turizem, saj so naravne/zgodovinske/kulturne danosti za to najbolj primerne. Tako je potrebno naravno ponudbo dopolniti s turizmom na kmetiji in razvojem ter prodajo ekoloških produktov. Razvoj turizma vključuje namreč oblikovanje turističnih paketov in programov po meri želenih ciljnih skupin, kot so lov, ribolov, fotolov in opazovanje ptic, kolesarjenje, pohodništvo in nordijska hoja, konjeništvo, jamarski trekingi, srednjeveške doživljajske poti, vključevanje dediščine in etnologije. Ker gre za demografsko ogroženo območje, je turizem dobrodošel tudi, ker spodbuja razvoj kmetijskih, dopolnilnih ter dodatnih dejavnosti na podeželju (turistične kmetije, zeliščarstvo, izdelovanje spominkov, sušenje sadja, žganje-kuha, lokalna vodniška služba, izdelovanje starih orodij ali opreme, muzeji na prostem ipd.

Različne zdravstvene, wellness in športne dejavnosti lahko dodatno zapolnijo povpraševanje in vzpostavijo celoletno ponudbo turističnih produktov. Skrb za zdravje in dobro počutje postaja vse bolj popularno med obiskovalci. V Občini Ilirska Bistrica se načrtuje pet turističnih središč z wellnes ponudbo, še posebej s poudarkom na zdravljenju pljučnih boleznih – Gomanci. Med edinstvene produkte dobrega počutja lahko štejemo speleoterapijo. Potrebno bo razviti močan turistični center (Park Postojnska jama…) s široko ponudbo/mrežo manjših turističnih ponudnikov (turistične kmetije, kampi, penzioni, sobe,…), ki se bodo med seboj dopolnjevali tako v turistični infrastrukturni kot storitveni ponudbi

Turistična infrastruktura

Z izjemo Postojne in hotela Sport ter Rakov Škocjan, druge občine nimajo hotelskih kapacitet, kjer bi se turisti lahko namestili. Druge občine ponujajo penzione, apartmaje, gostišča in turistične kmetije, kjer lahko obiskovalci prenočijo oziroma kjer je mogoče najti gostinsko in preostalo turistično ponudbo. Visoko kvalitetnih nastanitvenih objektov na obravnavanem območju ni. Hotel Jama je dotrajan in ne zagotavlja ustrezne kakovostne ravni storitev. Na ta način območje in Postojna ne pridobivata na pomenu blagovne znamke. Tako v Ilirski Bistrici kot v Pivki turističnih objektov praktično ni, je pa nekaj turističnih kmetij in penzionov, ki poleg ostale ponudbe nudijo tudi nastanitev. Za uspešnejši razvoj območja je nujno treba vzpostaviti gostinsko in nastanitveno turistično infrastrukturo, ki bo omogočala obiskovalcem, da kvalitetno preživijo čas v regiji. Ta mora biti na primerno visoki ravni in se mora navezovati na krajinske in etnografske dejavnike, ki bodo obiskovalcem regijo vtisnili v spomin in bodo zagotovili dvig dodane vrednosti turističnih produktov.

Tabela 9: Število ležišč v letu 2004[2]

	Št. ležišč v letu 2004
Ilirska Bistrica	63
Pivka[3]	0
Postojna	1265
SKUPAJ	**1448**

Vir: Statistični urad RS Slovenije

Največ prenočitev, skoraj 40.000, je bilo v občini Postojna, kar gre pripisati Postojnski jami s hotelom Jama in kampu Pivka jama. V drugih občinah je bil število prenočitev v letu 2004 zanemarljivo majhno, saj ni v nobeni izmed občin na območju prespalo več kot tisoč ljudi.

Tabela 10: Število prenočitev po občinah v letu 2004

	Prihodi					Prenočitve				
	domači	**indeks 04/03**	**tuji**	**indeks 04/03**	**skupaj**	**domači**	**indeks 04/03**	**tuji**	**indeks 04/03**	**skupaj**
Ilirska Bistrica	501	71	578	96,2	1.079	1.321	75,2	844	107,7	2.165
Pivka[4]	0		0		0					0
Postojna[5]	951	82	26.220	48,3	27.171	1.240	84	39.179	98,8	4.0419
Skupaj	**1.760**		**28.321**		**30.081**	**3.625**		**42.409**		**46.034**

Vir: Statistični urad Slovenije

Nosilec turistične dejavnosti je podjetje POSTOJNSKA JAMA, Turizem d. d., ki ima povprečno zaposlenih 113 sodelavcev (68 za nedoločen čas, v glavni sezoni skupaj 190). Dejavnost družbe je upravljanje naravne in kulturne dediščine;trženje naravne in kulturne dediščine;organizacija prireditev;gostinstvo; trgovina.

Družba razvija nove produkte: V srednjeročnem programu navajajo, da bodo:razvili nove produkte (Pravljična dežela, postajališče za avtodome, prenovljen hotel Jama, etnološka vas pri Modrijanovem mlinu, srednjeveško središče, razvoj kongresno- prireditvenega središča) povečali obisk destinacije na 800.000 obiskovalcev;uvedli regijske vodniške službe; vzpostavili regijskega informacijskega centra.

Struktura turistov in izkoriščenost kapacitet

Največ obiskovalcev obišče Postojnsko jamo, Predjamski grad in od hotelov Hotel jama. Zato so v nadaljevanju predstavljeni podatki za turistične točke.

Letno število obiskovalcev Postojnske jame je v zadnjih dveh letih v povprečju 500.000. Tako Hotel Jama kot Postojnska jama imata izrazito sezonski značaj poslovanja, saj 80% gostov obišče oziroma prenočuje od maja do septembra. Polovico nočitev ustvarijo skupine. S tega vidika bi bilo treba turistično ponudbo dopolniti na način, ki bi omogočal celoletni obisk (obisk jame zaradi konstantnosti razmer ne bi smel biti omejen). Vendar je potrebno izpostaviti, da zaradi neracionalnih stroškov ogrevanja in sezonskosti obiska Postojnske jame, hotel Jama obratuje zgolj določeno število mesecev (6-7) na leto. Nočitve izven sezone pa usmerjajo v hotel Sport ali k zasebnim sobodajalcem.

[2] Na SURS so podatki samo za leto 2004, novejši podatki so samo podatki o število prenočitev in obiskovalcev.
[3] PO uradnih podatkih SURSa v občini Pivka ni uradno registriranih ležišč.
[4] Po uradnih podatkih SURSa v občini Pivka ni podatkov o številu nočitev in prihodkov.
[5] Podatki so zbrani iz evidenc Statističnega urada RS, ki pa na osnovi naših izkušenj zelo odstopajo od realnega stanja.

Tabela 11: Število nočitev v hotelu Jama in število obiskovalcev Postojnske jame v izbranih letih

	število nočitev v hotelu Jama			**število obiskovalcev Pstojnski jami**			**zasedenost**	**delež nočitev v obisku Postojnski jami**
izbrano leto	**domači**	**tuji**	**skupaj**	**domači**	**tuji**	**skupaj**	**kapacitet**	
1990	13.373	26.704	40.077	178.007	720.064	898.071	40,10%	4,46
1995	3.610	5.915	9.525	77.466	167.314	244.780	9,50%	3,89
2000	619	9.396	11.059	57.785	345.440	403.225	11,10%	2,74
2001	1.073	14.543	15.616	57.265	403.440	460.705	16%	3,39
2002	768	17.710	18.478	53.857	436.842	490.699	18,80%	3,77
2003	524	16.090	16.614	52.425	431.909	484.334	16,50%	3,43
2004	849	16.887	17.736	45.508	455.984	501.492	-	3,54
2005	470	18.430	18.900	47.673	472.305	519.978	-	3,63

Vir: računovodski podatki Postojnska jama, turizem d. d., Hoteli-turizem d. d. Postojna (2006)

Povprečna zasedenost ležišč v hotelu Jama ne presega 41 odstotkov, medtem ko je povprečna letna zasedenost hotelov v Sloveniji za dobrih sedem odstotnih točk višja, evropsko povprečje po znaša 66,5 odstotka.

Predjamski grad je v letu 2004 obiskalo 103.071 obiskovalcev in od tega jih je bilo približno 22 % domačih in 78% tujih obiskovalcev.

Tabela 12: Število obiskovalcev v Predjamskem gradu

LETO	**DOMAČI**	**TUJI**	**SKUPAJ**	**indeks 1985=100**	**% domačih**	**% tujih**
1985	27.196	54.695	81.891	100	33,21	66,79
1990	34.935	67.579	102.514	125,18	34,08	65,92
1995	40.154	28.821	68.975	84,23	58,22	41,78
2000	26.303	54.390	80.693	98,54	32,60	67,40
2001	22.504	70.160	92.664	113,16	24,29	75,71
2002	23.454	75.898	99.352	121,32	23,61	76,39
2003	22.155	70.530	92.685	113,18	23,90	76,10
2004	22.205	82.455	104.660	127,80	21,22	78,78
2005	22.262	82.280	104.542	127,66	21,29	78,71

Vir: Postojnska jama, turizem, d.d. (2006)

Tabela 13: Glavni turistični ponudniki in ostala spremljajoča ponudba

Občina	Glavni pobudniki turistične ponudbe	Atrakcije	Dopolnilni nosilci turistične ponudbe	Storitve	Potenciali
Postojna	• Občina Postojna • Postojnska jama, turizem, d.d. • Regionalni Notranjsko-kraški zavod za turizem	• Postojnska jama • Predjamski grad • Pivka jama • Črna jama • Otoška jama • Betalov spodmol • Jama pod Predjamskim gradom • Planinska jama • Planinsko polje • Cerkev sv. Štefana Postojna • Nanos	• Hotelirji (PPR; Kras) • Turistične agencije (Kompas, Relax) • Sobodajalci • Turistična društva	• Hotel – hostel Šport • Hotel Kras • Motel Erazem • TN Pivka jama • Grad Prestranek • prireditve (Erazmov viteški turnir, Furmanski praznik, festival Zmaj 'ma mlade) • storitve turističnih agencij	• Betalov spodmol • Smučišče Kalič • sprehajalna pot na Soviču • grad Haasberg, Planina • Mali grad (Ravbarjev stolp) • Planinska gora • jamborna pot (Logatec – Hrušica – Studeno – Belsko – Landol – Trst) • Razdrto (izhodišče za Nanos, zanimiva zgodovina) • župnijska cerkev v Slavini – oltar delo F. Robbe • zbirke Notranjskega muzeja Postojna
Pivka	• Občina Pivka • LPC Pivka	• Turistična vas Narin • Pivška jezera • Trnska jama • ostanki gradu Šilentabor • italijanski bunkerji • številne cerkve po vaseh	• Turistične kmetije	• Turistična vas Narin • Petelinjski tek	• Tankovski muzej Pivka • Petelinjsko jezero • Palško jezero • Parska golobina (arheološko najdišče)
Ilirska Bistrica	• Občina Ilirska Bistrica • Razvojni center Ilirska Bistrica • Lokalna turistična organizacija (TIC)	• Grad Prem • Grad Kalc • Ljudska šola – Kettejeva spominska soba • Snežniško pogorje - Snežnik • Sviščaki • Mašun • planinske poti in transverzale • cerkev sv. Helene na Premu • graščina Turn • Gomanci • Jezero Klivnik in Mola	• Prenočišča • Gostilne • Okrepčevalnice • Picerije • Bari • Turistične kmetije • Izletniške kmetije • Planinske in druge koče • Turistične agencije	• prireditve Vizita – tradicionalen običaj • prireditve Škoromati, Podgrad • storitve društev in TIC	• botanični rezervat na Snežniku • turistično središče Mašun, Prem, Sviščaki, Gomanci, Jezera • tematske poti (Brkinska sadna cesta, Kettejeva pot, Kontrabantarska pot,..) • učne poti Mašun, Jelšane, Sviščaki) • smučišča – Sviščaki in Mašun • sprehajalne poti

Vir: Management turistične destinacije Postojna , povzeto po delovnemu osnutku Regionalnega razvojnega programa Notranjsko-kraške regije 2007-2013

Točnih podatkov o številu obiskovalcev na drugih turističnih točkah ni bilo možno dobiti. Zato se ocenjuje, da regijo v tem času obišče približno 600.000 obiskovalcev.

Vse to nakazuje na napačno postavljene strategije v preteklih letih, kako privabiti in obdržati tujega ali domačega gosta. V regiji je premalo povezovanja med posameznimi turističnimi ponudniki, premalo se izkoriščajo naravne in kulturne danosti regije.

V zadnjih letih je za območje občine Postojna zaznati pozitiven trend v razvoju namestitve infrastrukture, saj se je v letu 2005 na novo uredil »Hotel & hostel Sport« z namestitvenimi kapacitetami 120 ležišč. V letu 2006 se predvideva otvoritev hotela Epic z novimi namestitvenimi kapacitetami. V letu 2007 pa se načrtuje tudi ureditev novega hotela Kras namesto bivšega hotela Kras. Omenjeni pozitiven trend je opazen tudi v drugih naseljih občine Postojna, npr. motel v Matenji Vasi.

Turistične dejavnosti imajo zlasti dolgo tradicijo v Postojni, hkrati pa predstavljajo tudi veliko perspektivo na celotnem obravnavanem območju, saj je območje bogato z naravnimi vrednotami in kulturno dediščino, ki zanimajo novodobnega turista.
Razvoj turističnih dejavnosti je priporočljiv tudi z vidika spodbujanja dopolnilnih dejavnosti na podeželju (turistične kmetije, zeliščarstvo, izdelovanje spominkov, sušenje sadja, žganje-kuha, lokalna vodniška služba, izdelovanje starih orodij ali opreme, muzeji na prostem). V turizmu je smiselno in potrebno nadaljnje sodelovanje z Notranjskim pokrajinskim muzejem ter Institutom za raziskovanje Krasa, Srednjo gozdarsko in lesarsko šolo Postojna…. ter ostalimi podpornimi institucijami in nosilci turističnih in kmetijskih dejavnosti v območju.
Tradicionalna industrijska panoga v območju je lesarstvo, ki je že nekaj časa pred novi izzivi. V mestih so prisotna velika podjetja, na podeželskem obrobju pa je veliko malih, prodornih in uspešnih podjetij ter podjetnikov. Za zagotavljanje ustreznostih znanj kadrov, ki jih potrebuje gospodarstvo v območju, bo potrebno večje sodelovanje med izobraževalnimi ustanovami in podjetji.

2. ANALIZA PREDNOSTI, SLABOSTI, PRILOŽNOSTI IN NEVARNOSTI PO POSAMEZNIH PROSTORIH NA PROJEKTNEM OBMOČJU

2.1. ŽIVLJENJSKO-NASELITVENI PROSTOR

PREDNOSTI	SLABOSTI
STRATEŠKA ODLOČITEV ZA POLICENTRIČNI RAZVOJ OBMOČJA IN PODEŽELJA **Geološke, klimatske, pedološke in hidrološke značilnosti** ▪ čisto in zdravo bivalno in delovno okolje ▪ svetovno znane in svojstvene naravne vrednote **Rastlinstvo in živalstvo** ▪izredna biotska in krajinska raznolikost ▪ prisotnost redkih ali endemičnih rastlinskih in živalskih vrst **Poselitev in način življenja, urbanistične in arhitekturne posebnosti** ▪ bogata kulturna, zgodovinska in etnološka dediščina ▪ pozitivni primeri preoblikovanja degradiranih vojaških kompleksov (podjetništvo, muzejske dejavnosti) **Gospodarska infrastruktura:** ▪ elastičnost energetske infrastrukture pri prilagajanju potrebam gospodarstva in gospodinjstev ▪ naravne možnosti za koriščenje obnovljivih virov energije (lesne zaloge, veter)▪ dobra pokritost občin z vodooskrbo in rednim odvozom odpadkov ▪ povečujejo se investicije v gradnjo čistilnih naprav in komunalno infrastrukturo **Urejanje prostora** ▪ podeželski prostor postaja večnamenski in je v partnerskem odnosu do mesta	**Vloga in položaj:** ▪ območje je razdeljeno na dve razvojni regiji **Geološke, klimatske, pedološke in hidrološke značilnosti** ▪ naravne omejitve za razvoj intenzivnega kmetijstva (plitka zemlja, suša ali omočenost, nagnjenost terenov) **Rastlinstvo in živalstvo** ▪ posebnosti zavarovane zgolj deklarativno **Poselitev in način življenja, urbanistične in arhitekturne posebnosti** ▪ neupoštevanje tipologije naselij, izginjanje tipičnih arhitektur▪ opuščene vojaške stavbe **Gospodarska infrastruktura:** ▪ zastarelost železniških tirov ▪ slaba kanalizacijska opremljenost ▪ razlike v komunalni in IKT opremljenosti med mestnim in podeželskimi območji ▪ visoka energetska intenzivnost podjetij glede na EU ▪ večanje količine odpadkov ▪ neurejeno odvajanje in čiščenje odpadnih in padavinskih vod na podeželju ▪ problem znanja pri uporabi IKT na podeželju **Urejanje prostora** ▪ odsotnost interdisciplinarnega načrtovanja ▪ neusklajen razvoj različnih dejavnosti v prostoru ▪ prostorska razdrobljenost kmetijskih zemljišč na kmetijskih gospodarstvih ▪ pojav konfliktnih situacij med varovanimi območji (natura 2000) in razvojem dejavnosti v prostoru
PRILOŽNOSTI	**NEVARNOSTI**
Lega ▪ izkoristiti dano lego v vseh segmentih razvoja ▪ podpora čezmejnemu sodelovanju (Hrvaška)▪ skupno razvojno delovanje, Izkoristiti Naturo 2000 kot razvojno priložnost **Geološke, klimatske, pedološke in hidrološke značilnosti** ▪ skupaj s kraškimi naravnimi biseri (Postojnska jama)oblikovati turistični produkt ▪ možnost razvijanja dodatne ponudbe na podeželju (Snežnik, Mašun, Sviščaki, Brkini…) ▪razvijati ponudbo v povezavi z naravo – alternativne oblike turizma na podeželju **Poselitev in način življenja, urbanistične in arhitekturne posebnosti** ▪ povezovanje zasebnih in javnih virov ▪ trenutno opuščene grajene strukture izkoristiti kot razvojni (turistični, podjetniški) potencial **Gospodarska infrastruktura:** ▪ vzpostavitev popolnega sistema (prečni in vzdolžni) prometnega omrežja (ceste, železnice, poti) ▪združevanje javnega in zasebnega kapitala ▪izenačitev v komunalni in IKT opremljenosti med mesti in robnimi območji ▪ izgradnja čistilnih naprav ▪ energetsko izkoriščanje naravnih virov (les, vetrne elektrarne, toplota zemlje) ▪ razvejane mreže tematskih poti **Urejanje prostora** ▪ interdisciplinarno planiranje ▪ izraba prostorskih potencialov in praznih objektov ▪ Oblikovati sklad (po vzoru drugih držav) za gospodarjenje s kmetijskimi zemljišči	**Geološke, klimatske, pedološke in hidrološke značilnosti-** omejen razvoj zaradi pomanjkanja vode **Rastlinstvo in živalstvo** ▪ velik del območja je pod varstvenimi režimi (zakonodaja) ▪nestimulativen pristop k zaščiti zavarovanih območij **Poselitev in način življenja, urbanistične in arhitekturne posebnosti** ▪ notranja sposobnost okolja izkoristiti zunanje vire financiranja **Gospodarska infrastruktura:** ▪ vprašljiv interes regijskega povezovanja pri celotni infrastrukturi – neskladje interesov nedefiniran odnos med partnerji pri skupnih naložbah v gospodarsko infrastrukturo ▪ visoke cene začetnih vlaganj pri alternativnih virih energije ▪ zakonska omejitev infrastrukturnih posegov na kmetijska zemljišča ▪ vprašanje stališča države in EU do občinskih prioritet oziroma prioritet območja ▪ pritiski gospodarstva na okolje **Urejanje prostora** ▪ vprašljiv interes za medresorsko povezovanje

2.2. DRUŽBENO-KULTURNI PROSTOR

PREDNOSTI	SLABOSTI
demografske značilnosti ▪pozitivni naravni prirastek v občini Postojna **Izobrazbena struktura, znanja, spretnosti** ▪izobrazbena struktura kaže trende izboljšanja ▪ vse pomembnejše postaja zavedanje o pomembnosti znanja ▪znanje za učinkovito uporabo IKT **Šolstvo▪** ▪ obstoj mreže javnih institucij s področja izobraževanja ▪ obstoj in izvajanje določenih višje in visokošolskih programov ▪ skupna štipendijska shema **Društvena dejavnost** ▪ razvejana društvena dejavnost▪društva kot pomemben element pri vse generacijskem učenju in izražanju ▪ veliko dogajanja tudi po vaseh in izven središč **Kulturna dogajanja in prireditve** ▪celoletno prireditveno dogajanje. Notranjski muzej Postojna **Kakovost življenja** ▪ vloga in položaj postojnske porodnišnice v Sloveniji ▪ obstoj pomembnih institucij s področja kulture ▪ širša ponudba socialno varstvenih storitev	**demografske značilnosti** Obravnavano območje je zelo redko naseljeno▪slaba starostna struktura ▪ število prebivalcev pada ▪ število rojstev se zmanjšuje **Izobrazbena struktura, znanja, spretnosti▪** neizkoriščeni potenciali tradicionalnih znanj v povezavi z domačo in umetnostno obrtjo▪ problematika bega možganov ▪ skromna izobrazba nosilcev kmetijskih gospodarstev **Šolstvo** ▪ nekateri poklicni in srednješolski programi se podvajajo, za druge ni možnosti izbire ▪ strukturno neskladje med ponudbo in povpraševanjem delovne sile; pomanjkanje tehničnega kadra in turističnih delavcev **Društvena dejavnost** ▪slabša meddruštvena povezanost **Kakovost življenja** ▪organizirane oblike interesnih dejavnosti so v glavnem v mestih ali večjih naseljih ▪ ukinjanje prog javnega prometa **Identiteta in podoba območja** ▪ izražena dualnost med pripadnostjo regiji
PRILOŽNOSTI	**NEVARNOSTI**
Izobrazbena struktura, znanja, spretnosti ▪ vlaganje v znanje▪ zadržati domače in privabiti tuje visoko izobražene kadre **Šolstvo** ▪ razvoj dodatnih študijskih programov ▪ povezovanje gospodarstva z izobraževalnimi institucijami **Društvena dejavnost** ▪ razvejana in pestra društvena dejavnost na podeželju▪ medsebojno povezovanje društev in skupne organizacije akcij in prireditev **Kulturna dogajanja in prireditve** organizirane oblike interesnih dejavnosti tudi v manjših naseljih na podeželju **Kakovost življenja** ▪interesne dejavnosti razširiti tudi na podeželje ▪ gradnja dnevnih centrov za potrebe starejših ▪ uravnotežena simbioza mest in podeželja **Identiteta in image območja▪** razviti sistem blagovnih znamk	**demografske značilnosti** ▪ nadaljnji negativni trendi **Izobrazbena struktura, znanja, spretnosti** ▪ beg kadra v sosednje regije in države **Šolstvo** ▪ Zakonski normativi, ki lahko privedejo do ukinitve nekaterih podružničnih šol **Društvena dejavnost** ▪ obsegi aktivnosti ponekod zahtevajo profesionalizacijo dela▪▪ notranja sposobnost okolja izkoristiti zunanje vire financiranja **Kulturna dogajanja in prireditve** ▪ koncentracija vseh ustanov in dogajanj v večjih središčih **Kakovost življenja** ▪ oskrbne in storitvene celice zgolj v mestih

2.3. DELOVNI PROSTOR

PREDNOSTI	SLABOSTI
Kmetijstvo in dopolnilne dejavnosti na kmetijah ▪ reja drobnice se vzpenja ▪ pozitivne iniciative in posamezni primeri dopolnilnih dejavnosti na kmetijah ▪ zavest o preprečevanju zaraščanja površin je pripeljala do nekaterih rešitev ▪ Pridelava jabolk v Brkinih ima dolgoletno tradicijo in dobre možnosti za razvoj ▪ večina kmetijskih zemljišč v lasti družinskih kmetij ▪ bogate lesne zaloge v območju ▪ dobra odprtost – dostopnost do kvalitetnih delov gozdov▪ ohranjeni nekateri tipični kmetijski pridelki/izdelki v območju **Nekmetijske dejavnosti in druge podjetniške iniciative na podeželju** ▪ prodorna in uspešna mala podjetja ▪ uspešno obvladovanje in uveljavljanje podjetij na perspektivnih gospodarskih področju▪ turistično območje ▪ tradicija v turizmu ▪veliko število obiskovalcev▪ uveljavljeni »vlečni konji« v turizmu	**Kmetijstvo in dopolnilne dejavnosti na kmetijah** ▪ Pokrovnost in raba tal kažeta, da je več kot 66 % površin v regiji gozdnih, v kmetijski rabi pa 11.500 ha kmetijskih površin ▪ neizkoriščeni potenciali lesa za proizvodnjo biomase▪ Neugodna velikostna in posestna struktura kmetijskih gospodarstev v območju ▪ trajno upadanje prihodka iz kmetijske dejavnosti▪ problem ustrezne izobrazbe na kmetijskih gospodarstvih ▪padec staleža goveje živine ▪neusklajenost katastrske kulture in dejanske rabe▪ pomanjkljiva izvenpenzionska ponudba **Nekmetijske dejavnosti in druge podjetniške iniciative na podeželju** ▪ močna prisotnost tradicionalnih panog, ki so trenutno na trgu manj zanimive ▪ premalo povezovanja z raziskovalnimi ustanovami▪ premalo sodelovanja z izobraževalnimi ustanovami
PRILOŽNOSTI	**NEVARNOSTI**
Kmetijstvo in dopolnilne dejavnosti na kmetijah ▪ reja avtohtonih, pa tudi določenih drugih, naravnemu okolju prilagojenih pasem domačih živali. ▪ razvoj zdravih tradicionalnih izdelkov z blagovno znamko ▪ prilagajanje ukrepom programa SKOP ▪ usmeritev v kmetijsko proizvodnjo s primerjalno prednostjo ▪ usmeritev v pridelavo in predelavo visoko kakovostnih proizvodov (meso s pašnikov,….) ▪ razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah▪ Oblikovati sklad (po vzoru drugih držav) za gospodarjenje s kmetijskimi zemljišči **Nekmetijske dejavnosti in druge podjetniške iniciative na podeželju ▪** podjetja iz območja je smiselno nekoliko spodbuditi k sodelovanju ▪ eden od interesov bi moral biti razrešitev problema pomanjkanja kadrov in organizacije izobraževanja ▪široka paleta obstoječih proizvodov (les, stavbno pohištvo, vrata, pohištvo, panelne plošče) bi s povezovanjem lahko kreirala nove proizvode npr. hišo iz masivnega lesa za individualne kupce in za turistične namene. ▪ poglobljeno sodelovanje z raziskovalnimi institucijami▪ razvoj novih turističnih produktov ▪ povezovanje turističnih akterjev ▪ izvedba dobre turistične strategije in uspešne realizacije▪ podeželje kot močen turistični element	**Kmetijstvo in dopolnilne dejavnosti na kmetijah**: ▪ rastoč konkurenčni pritisk na kmetijstvo ▪ premajhno vlaganje v trženje in razvoj novih proizvodov in storitev ▪ pomanjkanje delovne sile na podeželju zaradi migracij v mesta odprodaja in trgovanje z zemljišči▪ nesposobnost izkoriščanja evropskih sredstev za investicije **Nekmetijske dejavnosti in druge podjetniške iniciative na podeželju** ▪ nadaljnje slabšanje gospodarskega stanja v živilsko-predelovalni industriji v EU ter v tradicionalnih panogah (lesarstvo…) ▪ izostanek inovativnosti v podjetjih tradicionalnih panog ▪ nesposobnost izkoriščanja evropskih sredstev za investicije ▪ zaradi ne uskladitve interesov nevarnost nepovezanosti v turistični panogi (razdrobljenost ponudbe) ▪

Opis prednosti na področju podeželja

Prednosti obravnavanega območja je zanimiva, svojevrstna in sorazmerno ohranjena naravna in kulturna krajina, z avtohtonimi podeželskimi poselitvenimi značilnostmi kot kulturna dediščina regionalnega, nacionalnega in evropskega pomena. Velik del območja se vključuje v Naturo 2000, ki predstavlja tako prednost kot slabost za razvoj podeželja. Naravne danosti ne omogočajo intenzivnega kmetijstva, kar prispeva k večji biotski pestrosti krajine, predstavljajo pa naravne možnosti za koriščenje obnovljivih virov energije. V območju je prisotna zavest o preprečevanju zaraščanja površin je pripeljala, ki je pripeljala do intenzivnejšega ukvarjanja s to problematiko in do nekaterih prvih rešitev – modelov oz. pozitivnih iniciativ. Ocenimo lahko, da imamo na področju gospodarstva prodorna in uspešna mala podjetja, ki obvladujejo pozicije na trgu in se uveljavljajo na perspektivnih gospodarskih področjih. Zelo spodbudna je oblikovanje štipendijske sheme, ki so jo oblikovale občine in podjetja. Velik potencial predstavlja oblikovanje skupnih tržnih produktov na področju turizma. Mreže osnovnih šol so razvejanje, dobro je razvito zdravstveno in socialno skrbstvo. Sodelovanje in združevanje ljudi na območju ni množično, je pa živahno in aktivno v smislu ustanavljanja združenj, priprave prireditev in na ta način oživljanja podeželskega življenja.

Opis slabosti na področju podeželja

Značilnost podeželja na območju je razbitost in majhnost kmetij, slaba izobrazbena in starostna struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev. Zaradi krajine in naravnih danosti kot so zakrasela tla intenzivno kmetijstvo ni mogoče. Zato je oblika kmetovanja ekstenzivna in prilagojena naravnim danostim. Slabost območja pa je velika prepričanost, da je razvoj podeželja zgolj neposredno vezan na kmetijstvo, s čimer se zanemarjajo drugi vidika podeželja ter možnosti dopolnilne kmetijske dejavnosti. Na območju ni skupnega gonilnega podpornega okolja za razvoj in tako večina podeželskega prebivalstva ostaja še vedno funkcionalno nepismena. Območje se srečuje s problemom bega možganov in velikim neskladjem med znanji, ki jih panoge v območju potrebujejo ter prosto delovno silo. Občutiti je močno prisotnost tradicionalnih panog, ki so trenutno na trgu manj zanimive, kot slabost pa vidimo tudi premajhno povezovanje kmetijskih in gospodarskih dejavnosti z raziskovalnimi in izobraževalnimi ustanovami.

Opis priložnost na področju podeželja

Priložnosti razvoja podeželja so predvsem v sonaravni smeri razvoja kmetijstva, diverzifikacije kmetijske dejavnosti s poudarkom na povezovanju, enotnem delovanju in skupni promociji, prodaji, ponudbi in sodelovanju, izobraževanju ter oblikovanju skupnih turističnih produktov. Območje, bogato z gozdovi, tega še vedno ne trži na pravi način. Tudi kulturno je območje bogato z dediščino, zato je pomembno ohranjanje starih navad, šeg in tradicionalnih obrti. Veliko je uspešnih oblik interpretacije podeželske dediščine (definirana z evropsko konvencijo o podeželski dediščini). To dediščino se lahko pretvori v izdelke in storitve z višjo dodano vrednostjo. Naravno okolje omogoča postavitev tematskih poti ter ima velike danosti za razvoj konjereje in jahanja. Priložnost predstavlja tudi tesnejše sodelovanje z raziskovalnimi ustanovami tako na območju samem kakor tudi izven in oblikovanje novih kreacij izdelkov in storitev.

Opis nevarnosti na področju podeželja

Visoka starost prebivalstva na podeželju pogojuje nefleksibilnost okolja, nadaljnji stihijski razvoj ter nizko absorpcijsko sposobnost znanja na vseh ravneh. Produkcija delovnih mest na podeželju je nizka, prenos kmetij na mlade pa redek. Zato je opaziti vse večje opuščanje kmetijske dejavnosti. Z opuščanjem kmetijske dejavnosti pa zamira tudi življenje na podeželju, saj mladi pretežno gravitirajo v mesta in tam iščejo zaposlitev. S tem je tudi vse manj interesa za diverzifikacijo kmetijske dejavnosti in izvajanje dopolnilnih dejavnosti. Zaraščanje kmetijskih površin, ki je posledica opuščanja kmetijske dejavnosti pa posledično pomeni nevarnost zaradi povečanega pritiska zveri v bližino naselij. Zelo veliko nevarnost predstavlja pripravljenost/interes za regijsko povezovanje, kar slabi notranjo moč območja v odnosu do pogajanj z državo, ki ima svoja stališča do občinskih prioritet. Istočasno pa notranje neskladje interesov in medsebojno (ne)sodelovanje preprečuje notranjo sposobnost območja za koriščenje državnih in EU sredstev za skupne projekte.

3. DOPOLNITEV PREGLEDA ŽE IZVEDBENIH PROJEKTOV CRPOV IN DRUGIH RAZVOJNO USMERJENIH PROGRAMOV IN PROJEKTOV V TEKU

Pri pregledu in dopolnitvah dokumentacije smo za osnovo in v pomoč vzeli preveritveno fazo projekta, v kateri so bili navedeni že izvedenih projektov in razvojno usmerjenih programov ter projektov in programov, ki so v teku in jih navajamo v nadaljevanju:

OBČINA ILIRSKA BISTRICA

Regionalni razvojni program za Južno primorsko, 2003-2006
Strategija razvoja Občine Ilirska Bistrica
Strategija razvoja kmetijstva v občini Ilirska Bistrica
Strategija razvoja turizma z izvedbenimi programi v občini Ilirska Bistrica
Program upravljanja in investiranja v grad prem in Ljudsko šolo na Premu
Regionalna zasnova prostorskega razvoja Južne Primorske (v izdelavi)
Strategija trajnostnega razvoja turizma Južne Primorske (v izdelavi)
Izdelava predinvesticijskega programa za investicijski projekt »Apartmajski wellness kompleks Mašun« (v izdelavi)
Izvedeni so bili naslednji projekti iz programa CRPOV za KS Prem in Hrušica:

- obnova gradu Prem,
- ureditev poljskih poti,
- ureditev lokalne ceste
- zasnova blagovne znamke BRKINI IN BRKINSKA SLIVOVKA

Ostali razvojni projekti:

- Izdelava Projekta »Vodovod Visoki Kras« - Prijava Na INTERREG III A
- Izdelava Projekta »Turistična Cona »Kras Med Brkini In Kvarnerjem) – Prijava Na INTERREG IIIA
- Izdelava Predinvesticijskega In Investicijskega Programa Za Turistična Središča Sviščaki In Gomanci, Prem, Jezera
- Izdelava Izvedbenih Projektov In Ureditev Zeljarne Oz. Klavnice
- Nakup In Opremljanje Zemljišč Za OIC V Ilirski Bistrici
- Obnova Gradu In Ljudske Šole Na Premu
- Rekonstrukcija Lokalnih Cest
- Izdelava Projektov In Ureditev Kanalizacij V Posameznih Naseljih
- Sanacija Deponije In Ureditev Ločenega Zbiranja Odpadkov
- Sanacija Vodovodnega Omrežja V Posameznih Naseljih In Izgradnja Vodovoda Harije – Zalči
- Prostorsko Načrtovanje – Planski Akti
- Projekt Prekrižane Meje
- Strateško Izvedbeni Projekt Tematskih Poti
- Projekt Nove Poti V Novi Evropi – Pot Po Stari Meji
- OIC Il.Bistrica In Kompleksov Za Stanovanjsko Izgradnjo
- Ureditev Kanalizacij In Čistilnih Naprav V Posameznih Naseljih
- Zbiranja Odpadkov In Izgradnja Regijskega Odlagališča Komunalnih Odpadkov
- Izgradnja Lekarn V Podgradu In Knežaku
- Obnova Spomenikov Naravne In Kulturne Dediščine
- Ureditev Kulturnega Doma Na Vidmu
- Ureditev Športne Infrastrukture
- Adaptacija Osnovnih Šol In Izgradnja Oz. Razširitev OŠ V Jelšanah
- Dokončanje Srednje Šole - Gimnazije
- Pospeševanje Kmetijske Dejavnosti (Projekti Primarne Kmetijske Dejavnosti In
- Dopolnilne Dejavnosti, ureditev gozdnih cest, …)

OBČINA POSTOJNA

Regionalni razvojni program Notranjsko kraške regije,2003 - 2006
Zasnova programov ukrepov proti zaraščanju na območju občin POSTOJNA in PIVKA, 1999
Predlog strategije razvoja kmetijstva na območju občine Pivka in Postojna, 1995
Strategija razvojne prenove Notranjsko-kraške regije, 2000
Vizija razvoja turistične destinacije Postojna
Izvedene so bile že vse faze razvojnega programa CRPOV – Razvoj infrastrukture, povezane z razvojem kmetijstva na področju PLANINE in LIPLJA, in sicer za namene:

- obnova in dograditev vodovoda v Planini (izvršena je bila zamenjava dotrajanega cevovoda s predhodnim izkopom in odstranitvijo dotrajanih cevi, dela so bila zaključena v mesecu oktober 2002
- večja vzdrževalna dela na lokalni cesti št. 321 030 (odsek Dolnja Planina – čistilna naprava Malni) – na navedenem odseku se je najprej izvedla razširitev krivin z vgradnjo spodjega ustroja ter korekcijo vzdolžnih odvodnih jarkov, narejena so bila tudi večja vzdrževalna dela, kot je npr asfaltiranje zgornjega ustroja in ureditev odvodnje meteornih voda na LC 321 030 Planina-ČN Malni, ki so bila zaključena v mesecu oktobru 2002

Ostali razvojni projekti

- Dokumentacija za komunalno infrastrukturo „Veliki Otok" in podjetniški inkubator
- Prostorski planski akti Občine Postojna
- Razvojni program naselij – Postojna središče svetovnega krasoslovja (v okviru javnega razpisa za sofinanciranje razvojnih programov naselij na lokalni ravni v letih 2004 in 2005)
- Kolesarske poti
- Učne poti na Postojnskem – prijava na Interregov razpis IIIA Slovenija-Hrvaška Madžarska
- Projekt »Management turistične destinacije Postojna« (na podlagi Javnega razpisa – turistične destinacije, iz sredstev evropskega strukturnega sklada za regionalni razvoj ERDF
- Rekonstrukcija lokalnih cest
- Strategije prostorskega razvoja občine z urbanističnimi in krajinskimi zasnovami in prostorski red občine
- projekt »odvajanje in čiščenje odpadnih voda porečja Ljubljanice«

Seznam že izdelanih strokovnih podlag

Področje poselitve

SP veljavnih prostorskih planskih aktov*

SPREMEMBE IN DOPOLNITVE PROSTORSKEGA PLANA OBČINE POSTOJNA STROKOVNE PODLAGE – POSELITEV, Aga d.o.o., Postojna, april 2003
SPREMEMBE IN DOPOLNITVE PROSTORSKIH SESTAVIN PLANSKIH AKTOV OBČINE POSTOJNA V LETU 2003, UTEMELJITEV TER OBRAZLOŽITEV RAZVOJNIH USMERITEV OBČINE POSTOJNA, januar 2004
SPREMEMBE IN DOPOLNITVE PROSTORSKIH SESTAVIN PLANSKIH AKTOV OBČINE POSTOJNA V LETU 2003, I. OBMOČJE POSTOJNSKA KOTLINA, januar 2004
SPREMEMBE IN DOPOLNITVE PROSTORSKIH SESTAVIN PLANSKIH AKTOV OBČINE POSTOJNA V LETU 2003 II. PODNANOŠKO OBMOČJE, januar 2004
SPREMEMBE IN DOPOLNITVE PROSTORSKIH SESTAVIN PLANSKIH AKTOV OBČINE POSTOJNA V LETU 2003 III. ZGORNJI DEL PIVŠKE KOTLINE 2003, januar 2004
SPREMEMBE IN DOPOLNITVE PROSTORSKIH SESTAVIN PLANSKIH AKTOV OBČINE POSTOJNA V LETU 2003 IV. PLANINSKO POLJE, januar 2004
SPREMEMBE IN DOPOLNITVE PROSTORSKIH SESTAVIN PLANSKIH AKTOV OBČINE POSTOJNA V LETU 2003, V. PODGORA, januar 2004

*SP – strateški in izvedbeni nivo ter idejni projekti

JAVNI NATEČAJ ZA URBANISTIČNO ZASNOVO PRENOVE IN REVITALIZACIJE MESTNEGA JEDRA POSTOJNE IN ARHITEKTURNE IDEJNE ZASNOVE MESTNE TRŽNICE (OBČINA POSTOJNA v sodelovanju z Zbornico za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS), Ljubljana (10 prispelih rešitev različnih avtorjev)
UREDITEV TURISTIČNEGA KOMPLEKSA POSTOJNSKA JAMA (ARCO - d.o.o.Nova Gorica - projektiranje, oblikovanje, inženiring, Nova Gorica)
UREDITEV PREDJAME KOT SREDNJEVEŠKE VASI (Area – LINE d. o. o., Cerknica)
TEMATSKI – ZGODOVINSKI VLAK POSTOJNA – PREDJAMA Z IZGRADNJO OZKOTIRNE ŽELEZNICE (Tiring, Podjetje za železniški inženiring d. o. o., Trzin)
SPREMEMBE IN DOPOLNITVE UREDITVENEGA NAČRTA TITOVA CESTA V POSTOJNI, Struktura, avgust 2005 (ni pomota, izdelane kot SP za pripravo sprememb in dopolnitev UN Titova cesta v Postojni)

SP – idejni projekti

KOLESARSKE STEZE V MESTU POSTOJNA, Erika Merše Logar, un.dopl.inž.arh, Postojna, Oktober 2004
PROJEKT CELOVITE UREDITVE KOLESARSKIH POTI NA OBMOČJU OBČINE POSTOJNA, 1. faza – Priprava izvedbenega projekta, Nataša Kavčič, Joško Štajer, Kulturno in športno društvo Mušketirji, Jure Požar, Postojna, junij 2002
Predlog označitve kolesarskih poti v občini Postojna, maj 2002

PROJEKTI ZAVODA ZA TURIZEM

EVROPSKI MUZEJ KRASA – EXPOZE
VELIKA KRPANOVA POT

PODROČJE VARSTVA VODNIH VIROV

STROKOVNE PODLAGE ZA VAROVANJE LOKALNIH VODNIH VIROV NA OBMOČJU OBČINE POSTOJNA, Inštitut za raziskovanje krasa ZRc SAZU, Postojna, november 2002

PODROČJE UREJANJA PROMETA

KAPACITETNA ANALIZA IN DIMENZIONIRANJE DVEH KRIŽIŠČ ZA NAVEZAVO ZAZIDALNEGA OBMOČJA LN KAZARJE V POSTOJNI NA PRIMARNO CESTNO MREŽO, Dr. Tomaž Maher, univ.dipl.ing.gradb., oktober 2004

PODROČJE GJI

STRATEŠKE USMERITVE GOSPODARJENJA Z ODPADKI NA OBMOČJU OBČINE POSTOJNA, Saubermacher Slovenija d.o.o., Murska Sobota, Maj, 2005
ZBIRANJE, ODVOD IN ČIŠČENJE ODPADNIH VOD V OBČINI POSTOJNA, Jože Žilih, dipl.ing.gradb., december 1992
OPERATIVNI PROGRAM ODVAJANJA IN ČIŠČENJA KOMUNALNE IN PADAVINSKE VODE ZA OBMOČJE OBČINE POSTOJNA

PODROČJE GOSPODARSKEGA RAZVOJA

STRATEGIJA RAZVOJA OBČINE IN REGIJE (OBČINA POSTOJNA, Postojna, maj 2005, Pripravila: Martina KOSIČ, sodelavka za gospodarstvo in kmetijstvo),
NAČRT OMREŽJA POSLOVNIH CON IN DRUGIH POSREDNIKOV INOVACIJSKEGA OKOLJA V NOTRANJSKO-KRAŠKI REGIJI (naročnik: RRA, izvajalec: OPEN DOOR Iris Suban s.p., Dobravlje, November 2004 – Marec 2005)
PRILOGE K NAČRTU OMREŽJA NOTRANJSKO-KRAŠKE REGIJE (naročnik: RRA, izvajalec: OPEN DOOR Iris Suban s.p., Dobravlje, November 2004 – Marec 2005)
POSLOVNI NAČRT ZNANSTVENO KREATIVNEGA CENTRA NA LOKACIJI STRMCA V OBČINI POSTOJNA (naročnik: RRA, izvajalec: OPEN DOOR Iris Suban s.p., Dobravlje, November 2004 – Marec 2005)

POSLOVNI NAČRT NOTRANJSKEGA MREŽNEGA MULTIMEDIJSKEGA CENTRA – preveritvena faza (naročnik: RRA, izvajalec: OPEN DOOR Iris Suban s.p., Dobravlje, November 2004 – Marec 2005)
ŠTUDIJA IZVEDLJIVOSTI ŠIRITVE POSLOVNE CONE VELIKI OTOK (ARHITEKT, Majda Zupanič, Kranj, Januar – april 2005)
VIZIJA RAZVOJA TURISTIČNE DESTINACIJE POSTOJNA , ki so jo sprejeli občinski sveti občin, ki so vključene v Notranjsko – kraško regijo (Občina Postojna, občina Pivka, Občina Cerknica, Občina Bloke, Občina Loška Dolina), njeni predlagatelji pa so najpomembnejši partnerji, od katerih je odvisen bodoči razvoj: Občina Postojna, družba Postojnska jama, turizem d. d. in Notranjsko – kraški regionalni zavod za turizem Postojna.

Strokovne podlage ali programi v pripravi

PROMETNA ŠTUDIJA ZA OBMOČJE MESTA POSTOJNA
REGIJSKI RAZVOJNI PROGRAM ZA OBDOBJE 2007-2013 (predviden zaključek izdelave poletje 2006 oz. jesen

OBČINA PIVKA

Regionalni Razvojni Program Notranjsko Kraške Regije,2003 - 2006
Zasnova Programov Ukrepov Proti Zaraščanju Na Območju Občin POSTOJNA In PIVKA, 1999
Predlog Strategije Razvoja Kmetijstva Na Območju Občine Pivka In Postojna, 1995
Strategija Razvojne Prenove Notranjsko-Kraške Regije, 2000
Razvojni Program Dežele Pivških Presihajočih Jezer Kot Potencial Sonaravnega Turizma
CRPOV Narin
CRPOV Pivška Jezera
Vzpostavitev Muzejske Zbirke Oklepnih Vozil In Artilerijskih Sredstev V Pivki
Priprava Razvojnega Programa Turizma V Občini Pivka Za Obdobje 2005 - 2008
Sovlaganja V Turistične Projekte Večjega Pomena:
Sovlaganje Z MINISTRSTVOM ZA OBRAMBO Za Vzpostavitev Muzeja Artilerijske Zbirke,
Sovlaganje V Obnovo Dvorca Ravne (Z Zasebnim Podjetjem),
Ureditev Infrastrukture (Središče Vasi Narin, Krpanova Pot, Vzdrževanje Utrdb Na Primožu In Habjanovem Hribu, Kamnoseška Učna Pot),
Javni Razpis Za Sofinanciranje Razvojnih Programov Naselij Na Lokalni Ravni V Letih 2004 In 2005 (Vzpostavitev Muzejske Zbirke Oklepnih Vozil In Artilerijskih Sredstev V Pivki)
PPF II - Project Preparation Facility – 2 Vlogi Na Navedeni Javni Razpis ,
Izgradnja Komunalne Opreme Za Industrijsko Cono Neverke,
Dokumentacija Za Rekonstrukcijo Pivškega Doma Za Vzpostavitev Regionalnega Podjetniškega, Centra, Podjetniškega Inkubatorja In Multimedijskega Centra.

4. RAZVOJNA VIZIJA IN RAZVOJNI MOTIV

4.1. RAZVOJNA VIZIJA IN RAZVOJNI KONCEPT– Naša prihodnost v obdobju 2007-2013

Naša želja je, da se območje RPP, njeno podeželje in podjetniške iniciative na podeželju, hitreje in bolj usklajeno razvijajo po načelu ***naravi prijaznega in za turizem atraktivnega*** območja, ki je prepoznavno doma in po svetu, pod celostno oznako **zdravega načina življenja**.

Razvoj območja temelji na dosedanjih izkušnjah, tradiciji in plodnosti podeželja obravnavanega območja in je nadgrajen z vsemi sodobnimi smernicami ter trendi, ki so v zadnjem obdobju vstopili v naš kulturni prostor.

Razvojni koncept obsega sledeče ključne naravnanosti:

- Naravno – pestro – zdravo,
- Prepoznavno – tipično – tržno zanimivo,
- organizirano – tržno povezano,
- oblikovanje skupne identitete območja

V sloganu ***»Privoščimo spremembe sebi in našemu podeželju«*** smo poiskali nekatere možnosti, s katerimi bi območju in ljudem omogočili ne le kratek sprehod, temveč trajen preskok v novo obdobje. Zavedati se moramo, da potenciali, ki nas obdajajo, postanejo del našega vsakdana, oplemeniteni z našo ustvarjalnostjo in željo po razvoju in napredku. S pravilnimi smernicami, ukrepi, programi in projekti lahko ne le omogočimo obstoj in preživetje nas in naše okolice, temveč ustvarimo vitalno osnovo za kvaliteto življenja in blaginjo, kakršno je moč občutiti zgolj na podeželju.

Vizijo z razvojnega vidika opredeljujemo takole:

»Izkoristimo in povežimo vse skupne človeške, naravne in kulturne potenciale. Postanimo razvojno in inovativno usmerjeno podeželsko območje, kjer se bomo dobro počutili vsi. Tisti, ki v njem živimo, delamo, ustvarjamo, in tisti, ki nas želijo obiskati ali investirati pri nas.«

4.2. Opredelitev tržnega produkta

Na podlagi dosedanjih ugotovitev in dela na projektu RPP bi lahko kot predlog za skupen tržni produkt definirali kot **Po poteh naravne in kulturne dediščine Krasa in Brkinov**. Predlagamo da se do njega dokončno opredeli do vzpostavitve LAS.

4.3. Strateški cilji

Z dolgoročno naravnano vizijo želi območje RPP:

zorganizirati se za spremembe, ki bodo omogočale razvoj podeželja območja RPP ter vzpostaviti dober primer LAS-a v Sloveniji in širše

razvijati razvojna partnerstva na območju in izven njega (na regionalnem, nacionalnem in mednarodnem nivoju) s ciljem pridobivanja sredstev za realizacijo projektov

poiskati svoje korenine in identiteto območja in jo na ustrezen način ponuditi raznim ciljnim javnostim, tako na območju, kot izven

razviti in uresničevati koncept naravi prijaznega območja in eko vrednot
ohranjati in zagotavljati kakovostna in dohodkovno zanimiva delovna mesta na podeželju z zagotavljanjem konkurenčnosti dejavnosti na podeželju
stalno organizirati razna usposabljanja in izobraževanja za posamezne ciljne ljudi s podeželja ter jih stalno usposabljati za pripravo in izvajanje razvojnih programov in projektov podeželja
razvijati obstoječe in oblikovati nove produkte v vseh gospodarskih in negospodarskih dejavnostih na podeželju,
razvijati nove kmetijske in predvsem nekmetijske dejavnosti na podeželju, zlasti storitvene,
povezati ponudnike in z graditvijo blagovnih znamk zagotoviti uspešno trženje produktov podeželja v lokalnem okolju in širše,
povečati dohodek prebivalcev na podeželju,
zagotoviti primerno infrastrukturno opremljenost podeželja,
ohranjati in primerno vključevati naravno in kulturno dediščino v razvojne ukrepe in programe ter projekte podeželja.

5. RAZVOJNE PRIORITETE

5.1. KRATKA PREDSTAVITEV RAZVOJNIH PRIORITET

Izhajajoč iz analize stanja, SWOT analize, usmeritev RRP za Notranjsko–kraško regijo in RRP JP, smo oblikovali spodaj navedene strateške usmeritve, ki se zrcalijo tudi v viziji, poslanstvu območja RPP, kot tudi njegovih dolgoročnih in operativnih ciljih, kot tudi programih in projektih, ki so podrobneje navedeni v IZVEDBENEM DELU RPP.

Razvojna prioriteta 1: Organiziranost za spremembe: pomen človeških virov in podpornega okolja, krepitev sodelovanja, povezovanja, odločanja za skupno dobro.
Razvojna prioriteta 2: Naravi prijazen razvoj območja, izkoriščanje priložnosti bogate naravne in kulturne dediščine, trajnostnega kmetijstva in gozdarstva ter ureditev potrebne infrastrukture na podeželju s ciljem postati atraktivno območje za kupce naših izdelkov in storitev.
Razvojna prioriteta 3: Identiteta območja, skupno trženje, razvoj novih storitev in izdelkov ter blagovnih znamk.